

Olika behov på lekplatsen

– Problematik och lösningar kring tillgänglighetsanpassning av lekmiljöer

Different needs in the playground

– Problems and solutions regarding accessibility adaption in play environment

Emelie Nolegård & Emma Ingvarsson

Olika behov på lekplatsen

Problem och lösningar kring tillgänglighetsanpassning av lekmiljöer

Different needs in the playground

Problems and solutions regarding accessibility adaptation of play environments

Emelie Nolegård & Emma Ingvarsson

Handledare: Åsa Bensch, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Examinator: Frida Andreasson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Självständigt i arbete i landskapsarkitektur, G2E – Landskapsingenjörsprogrammet

Kursansvarig inst: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Kurskod: EX0841

Program: Landskapsingenjörsprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2019

Omslagsbild: Emelie Nolegård

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Tillgänglighet, anpassningar, lekmiljö, barns lek, barns hälsa, funktionshinder, funktionsnedsättning.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Förord

Detta arbete skrevs i kursen Självständigt arbete i Landskapsarkitektur, kurskod EX0841, 15 hp, inom Landskapsingenjörsprogrammet på SLU Alnarp vårterminen 2019.

Som blivande landskapsingenjörer har vi under utbildningen studerat flera lekmiljöer, till och med en i Tyskland, och testat lekredskapen. Detta har bidragit till många goda skratt men också frågor kring användandet. Vi använder och tar oss fram till alla lekredskapen med lätthet men så är det inte för alla. Innebär den höga sargen runt sandlådan eller sanden runt gungorna ett problem för personer som inte har lika lätt att ta sig fram som vi har? Detta arbetet ska utreda problematiken kring tillgänglighet på lekplatser och diskutera lösningar på problemet.

Vi skulle vilja rikta ett stort tack till vår handledare Åsa Bensch som varit både stöttande och inspirerande under arbetsprocessen. Ett stort tack riktas även till Sara Fridh på fastighets- och gatukontoret i Malmö stad, Linda Karlsson på Lunds kommun, Helen Bergander från Hags samt de som var villiga att ställa upp på intervjuer men ville vara anonyma från Kristianstads kommun. Utan ovanstående personer hade detta arbete inte varit möjligt att genomföra.

Slutligen vill vi även rikta ett stort tack till varandra, för att vi har hjälpt och stöttat varandra under hela utbildningen och inte minst under detta arbetets skrivprocess.

Sammanfattning

Det är viktigt för barn att få lov att leka utomhus, inte bara för att skapa sociala band med barn i sin jämnålder utan även för att utvecklas psykiskt och fysiskt. Barn utvecklar bland annat en bättre självkänsla, får bättre motorik och de lär sig ofta att interagera och lösa konflikter med andra barn genom leken. I FN:s barnkonvention, som inte skiljer på barn oavsett kön eller funktionsnedsättning står det att alla barn har rätt till en utvecklingsfrämjande lek och rekreation. Ett barn med någon slags funktionsnedsättning kan uppleva problem med att nyttja platser utomhus som är till för lek och kan vara begränsade av utformningen av miljön trots att många hinder på offentliga platser, enligt Plan- och bygglagen, ska avhjälpas.

Trots att det finns både lagar och regelverk i Sverige som säger att lekplatser skall vara tillgänglighetsanpassade samt flera studier som visar på alla fördelar med barns lek så är de flesta lekplatser idag inte tillgängliga. Detta kan bero på att det missas i projekteringsskedet, att det inte finns ekonomi inom kommunen för att tillgänglighetsanpassa eller för att det finns för lite kunskap kring ämnet.

Arbetet utgörs av en litteraturstudie och intervjuer med syfte att ta reda på hur kommunerna arbetar för att deras lekplatser ska vara tillgängliga för alla samt om kommunernas arbete upplevs som tillräckligt av personer med funktionsnedsättningar. Arbetet innehåller intervjuer med personer anställda vid tre stora kommuner i Skåne, en lekredskapstillverkare och en tillgänglighetskonsult.

Det framgår i arbetet att olika funktionsnedsättningar kräver olika anpassningar i den byggda miljön. Ofta finns ingen "universallösning" som fungerar för alla, men med det sagt kan en anpassning hjälpa många. Ledstänger, till exempel, kan vara avgörande för om barn med nedsatt syn skall kunna förflytta sig på lekplatsen självständigt men kan även vara ett bra hjälpmedel för andra barn. Exempel på vanliga åtgärder som görs i tillgänglighetsarbetet är bland annat att byta fallskyddsunderlag till gummigranulat, göra markbeläggning jämn, skärma av stora ytor och skapa mindre rum på lekplatsen, skapa skugga över sandlådan och installera ljud eller ljuslek på lekplatsen.

Abstract

It's important for children to be aloud to play outside, not only to interact socially with children their own age but also to grow both mentally and physically. Children develop a better self-esteem, better control of their bodies and will often learn to interact and solve conflicts with other children through play. United Nations Convention on the Rights of the Child which do not differ the children no matter gender, any disabilities or the colour of their skin says that every child have the right to play and recreate in a developing way. A child with some kind of disability can experience problems regarding the usability of the outdoor environments created for play and can be limited by the design of the outdoor environment. Though obstructions are supposed to be removed according to the Planning and Building Act.

Despite the fact that there are laws and acquies in Sweden demanding playgrounds to be availability adapted and multiple studies that show the many benefits of children playing most playgrounds are not available. This may be because it is missed in the figuration, because there aren't enough money in the municipality to make it accessible or because there aren't enough knowledge regarding this subject yet.

This work consists of a literature study and interviews with the purpose of finding out how the municipalities work to ensure that their playgrounds are accessible to everyone and whether the municipalities work is perceived as sufficient by people with functional variations. The work includes interviews with people employed at three large municipalities in Skåne, a playground equipment manufacturer and an accessibility consultant.

It is clear from this work that different disabilities require different adaptations in the built environment. Often there is no "universal solution" that suits everyone, with that said one adaptation can help many. Handrails, for example, can be crucial for whether children with impaired vision is able to move independently in the playground, but can also be a good aid for children with impaired movement ability. Common measures that are done in the accessibility work include changing fall protection substrates to rubber granules, making ground cover even, shielding large surfaces and creating smaller rooms on the playground, creating shade over the sandbox and installing playground equipment with sound and lights.

Innehållsförteckning

Inledning.....	6
Bakgrund	6
Syfte och mål.....	6
Frågeställningar	6
Metod och material.....	7
Avgränsningar	8
Litteraturstudie	9
Lek och barns hälsa	9
Lek och barns utveckling.....	10
Lekplatsen som mötesplats.....	11
Barns lek i städer	11
Alla barns rätt till lek.....	12
Tillgängliga platser.....	13
Allmänna tips vid utformning av lekplatsen	14
Olika funktionsnedsättningar kräver olika anpassningar.....	15
Nedsatt rörelseförmåga.....	16
Nedsatt hörsel	19
Nedsatt syn	19
Nedsatt kognitiv förmåga	20
Föräldrar med funktionsnedsättning på lekplatsen.....	21
Varför tillgänglighetsanpassar man inte alla lekplatser?.....	21
Intervjuresultat.....	23
Svar från anställda vid kommunerna	23
Svar från lekredskapstillverkaren HAGS	26
Svar från tillgänglighetskonsult.....	26
Diskussion	28
Resultatdiskussion.....	28
Metoddiskussion.....	31
Slutsats	33
Källförteckning.....	34
Bildförteckning.....	39

Inledning

Bakgrund

På 1950-talet växte barn med funktionsnedsättning ofta upp på institutioner avskurna från sin familj skriver Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (u.å.) och de hade inte ens skolplikt vilket gjorde att de blev en osynlig grupp i samhället. Runt samma tid bildades det diverse föreningar för att ge personer med funktionsnedsättning samma möjligheter som alla andra. Idag växer däremot nästan alla barn med funktionsnedsättningar upp med sin familj och går i skolan med andra barn. Det finns trots framsteg fortfarande ett glapp mellan barn med funktionsnedsättning och andra barn, de har inte samma möjligheter i dagens samhälle helt enkelt.

Tillgänglighet för personer med olika funktionsnedsättningar innebär bland annat att det underlättar om ytorna du rör dig över är jämna, utan höjdskillnader som trappor eller trösklar och att det finns utrymme att svänga runt en rullstol eller liknande. De flesta lekplatser idag består av en sandlåda med lekredskap som till exempel gungor i och ofta finns där en materialskiljande hög sarg runt om sandlådan. Harvard (2006) förklarar att för barn med funktionsnedsättningar kan detta bli ett problem eftersom deras framfart blir begränsad, det blir svårt att försöka ta sig fram med en rullstol i sand utan hjälp. Detta begränsar barnens självständighet och deras möjlighet till lek med andra barn.

Att gestalta en lekplats så att den blir tillgänglig för såväl barn som föräldrar med funktionsnedsättningar samtidigt som den uppmuntrar till lek kan tyckas trivialt, ändå görs det inte i tillräckligt stor utsträckning (Harvard 2006). Med mer kunskap inom ämnet behöver det inte vara varken svårare eller mindre tilltalande med en lekplats som är tillgänglighetsanpassad men fortsatt utmanande och attraktiv för många.

Syfte och mål

Många av dagens lekplatser måste förändras för att de ska kunna möta alla barn och föräldrars krav. Syftet med detta arbete var att undersöka huruvida lekplatser idag är tillgängliga för barn och vuxna med olika typer av funktionsnedsättningar, samt vad man bör beakta respektive vad som inte bör finnas med i utformningen av dagens lekplatser för att underlätta för barn med funktionshinder att leka med andra barn i olika lekmiljöer. Vi hoppas att detta arbete ska vara till nytta för personer involverade i utformning och gestaltning av lekplatser och bistå dem i sitt arbete att göra dem mer tillgängliga och attraktiva för många.

Frågeställningar

De frågor som arbetet behandlar och besvarar är följande:

1. Vilka aspekter är viktiga i utformningen av en tillgänglighetsanpassad lekmiljö?
2. Hur ser kommunernas rutiner ut kring projektering för att säkerställa att lekplatser blir tillgänglighetsanpassade?

3. Hur väl möter lekmiljöernas tillgänglighetsanpassningar kraven hos personer med funktionsnedsättningar?

Metod och material

För att svara på arbetets första frågeställning om vilka aspekter som är viktiga i utformningen av en tillgänglighetsanpassad lekmiljö har en litteraturstudie genomförts. För att svara på frågan hur kommunernas rutiner ser ut för att säkerställa att deras lekplatser blir tillgänglighetsanpassade samt hur väl tillgänglighetsanpassningarna möter kraven hos personer med funktionsnedsättningar har det gjorts ett antal intervjuer.

Information och material till litteraturstudien har hittats i diverse vetenskapliga rapporter och böcker. Information till arbetet är insamlad med hjälp av SLU:s söktjänst Primo och Google Scholar. Sökord som har använts är bland annat: tillgänglighet, funktionshinder, lekplatser, lek, funktionsnedsättning, funktionsvariation, barn, hälsa, skärmtid, rörelsenedsättning, children, sedentary, health. Böcker har lånats från SLU:s bibliotek i Alnarp och beställts från andra SLU-bibliotek.

Sveriges kommuner och Landstings bok *Mer åt fler på lekplatsen: Bra lekplats för barn med funktionshinder blir bättre lekplats för alla* av Harvard (2006) ligger till grund för den del av arbetet som beskriver hur man kan gestalta en tillgänglig lekplats. Boken ger konkreta tips och checklistor att följa för att skapa en mer tillgänglighetsanpassad lekplats och inte bara det, utan dessutom lekmiljöer bättre anpassade för alla. Det är av denna anledningen som boken varit till hjälp. Boken är ett samarbetsprojekt mellan ett antal kommuner, MOVIUM och Vägverket. Boverkets olika föreskrifter, som man kan hitta på www.boverket.se, har varit till stor hjälp i arbetet då de behandlar råd och föreskrifter angående anläggning av nya offentliga miljöer. Ett regelverk kring tillgänglighet ingår även i dokumenten vilka har varit väldigt relevanta för detta arbete. Även boken *Bygg ikapp: för ökad tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning*, av Svensson (2015) har varit väldigt användbar under hela arbetets gång. Boken behandlar allt från vad olika funktionsnedsättningar är till hur man ska bygga och anpassa både byggnader och utemiljöer för de med funktionsnedsättning.

För att skapa sig en uppfattning om hur kommuner arbetar med gestaltning av tillgängliga lekplatser och vilka rutiner som finns genomfördes intervjuer med anställda på Kristianstad kommun, Lunds kommun och Malmö stad. Även samtal med en lekredskapstillverkare och med en tillgänglighetskonsult genomfördes för att ta reda på om kommunernas rutiner möter kraven hos personer med funktionsnedsättningar. Att valet föll på lekredskapstillverkaren HAGS grundar sig i att de är en av landets största leverantörer av lekredskap och lekutrustningar utomhus.

Till denna del av arbetet har Holme och Solvang (1997) som skrev att det är den kvalitativa intervjuens styrka att den liknar ett vardagligt samtal och att intervjuaren inte styr samtalet för mycket varit till hjälp. Holme och Solvang (1997) skriver att det är istället de som blir intervjuade och svarar på frågorna som leder samtalet inom temats ramar. Kvalitativa intervjuer är en krävande form av intervju där varje intervju kan ta långt tid. Därför finns det också en begränsning för hur många intervjuer som gjorts. Valet av personer att intervjua bör vid denna typ av intervjuer inte ske slumpmässigt utan bör väljas efter vissa kriterier (Holme & Solvang 1997). Kriterierna för intervjuerna i detta arbete har därför varit att personerna som intervjuats har varit anställda av respektive företag eller kommun och har jobbat ett tag

på sina arbetsplatser för att de skulle kunna besvara våra frågor. Holme och Solvang (1997) förklarar intervjun bör spelas och att det då är det viktigt att förklara detta i förväg för att den som blir intervjuad ska känna sig så bekväm som möjligt. Att spela in intervjun rekommenderas för att man inte ska missa eller glömma bort saker när man sammanfattar intervjun senare.

I den typ av intervju där de som blir intervjuade är utvalda av intervjuaren kanske motivationen att ge bra svar saknas enligt Patel och Davidson (2003). Ett sätt att motivera den svarande kan vara att berätta att hen kan välja att vara anonym eller inte. Anonymitet kan vara motiverande eller inte beroende på situationen. Om den intervjuade upplever att deras arbetsplats och de själva gör ett bra jobb kanske det motiverar de vill träda fram med namn. Om situationen är den motsatta föredrar de kanske att vara anonyma.

Enligt Patel och Davidson (2003) måste information om syftet med intervjun och den svarandes roll i intervjun klargöras innan själva intervjun genomförs. Därför skickades ett inledande mail med information till de intervjuade kring vilka vi, författarna, var och att syftet med intervjun var att ta reda på om kommunernas rutiner möter kraven hos personer med funktionsnedsättningar samt hur deras rutiner ser ut kring projektering för att säkerställa att lekplatser blir tillgänglighetsanpassade. Information om att den svarande kan välja att vara anonym samt hur deras svar hanteras ska delges den svarande innan intervjun ansåg Holme & Solvang (1997). Därför ingick även denna information i det inledande mailet till de svarande. Därefter skickades frågorna via mail till de svarande. Svaren från intervjuerna förvarades så att obehöriga ej hade tillgång till den och de raderades efter avslutat arbete. Då oklarheter kring svaren uppstod skickades ytterligare mail för att klargöra svaren.

Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa oss till kommunala lekmiljöer utomhus eftersom övervägande antal lekplatser i Sverige som vi har kommit i kontakt med är kommunala. Vi har även avgränsat oss till att titta på lekmiljöer utomhus då det är dessa vi har berört under vår utbildning. Vi fokuserar på barn som är i lekande ålder, alltså ca tre till tolv år, eftersom vi tänker oss att dessa är de vanligaste brukarna av kommunala lekplatser. Dessutom avgränsar vi oss till att endast problematisera och diskutera lösningar kopplade till funktionsnedsättningarna syn-, hörsel-, kognitiv- och rörelsenedsättning. Vi har även avgränsat oss till att genomföra intervjuer med personer anställda vid tre större kommuner i Skåne på grund av arbetets korta tidsram och att dessa ligger inom ett rimligt avstånd från oss. Det tre kommunerna har valts utifrån att de alla har både beställar- och utförarorganisation i sin organisation och gestaltar lekmiljöer i egen regi.

Litteraturstudie

Lek och barns hälsa

Fler och fler barn är överviktiga och de deltar enligt Reilly et al. (1999) i mindre utsträckning i den fysiska undervisningen än vad de gör i resten av undervisningen. Om barnen har roligt när det rör på sig hur kan det då komma sig att de blir mindre och mindre fysiskt aktiva?

Det flesta studier som gjorts på hälsa har gjorts med vuxna som försökspersoner och dessa visar enligt Powell et al. (1987) på att fysisk aktivitet har en positiv påverkan på hälsa. Vuxna som är fysiskt aktiva löper till exempel mindre risk att drabbas av hjärt- och lungsjukdomar, stroke (Wannamethee & Shaper 1992), diabetes (Helmrich et al. 1991) och depression (Stephens 1988). Idag är den största bidragande faktorn till dessa sjukdomar och en högre dödlighet bland världens befolkning enligt World Health Organization (2019) en stillasittande livsstil. Uppskattningsvis har nästan två tredjedelar av världens barn en alltför stillasittande livsstil, vilket sedan kommer påverka deras hälsa som vuxna. Svaret på frågan om varför barn är mindre fysiskt aktiva än förr kan enligt Epstein et al. (1995) bero på att barnen lever i en värld där möjligheterna till en mindre fysiskt aktiv tillvaro är många. I USA tittar barn i genomsnitt på TV i 3.5–4 timmar per dag och att gå eller cykla till skolan är inte lika vanligt idag som förr. Dessa 3.5–4 timmar som barn spenderar på att titta på TV användes förr till att leka och att vara fysiskt aktiv (Epstein et al. 1995).

Matthiessen et al. (2016) skriver i sin rapport om nordiska barn, att barn i åldern 7–12 år i Sverige står för störst andel barn i studien som inte når upp till målen för rekommenderad daglig aktivitet. Enligt Hagströmer et al. (2017) sjönk barns, i åldersgruppen 6–12 år, deltagande i olika idrottsföreningar i Sverige med 12 procent mellan 2004–2013 och debatten om ungdomar och barns skärmtid i relation till deras fysiska aktivitet är ständigt pågående. Klüft (2019) skriver i Dagens Nyheter att barn spenderar mer tid framför en skärm än tiden de spenderar på motion. I Folkhälsomyndighetens (2014) rapport “Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/2014” står det att bland elvaåringar är det 19 procent av pojkarna och 11 procent av flickorna som har en skärmtid på fyra timmar eller mer per dag. Hagströmer et al. (2017) konstaterar att jämfört med studier från 2009–2010 har skärmtiden ökat, i alla fall bland pojkarna. När det gäller yngre barn redovisar Nyberg et al. (2016) att sexåriga barns stillasittande tid är cirka fem timmar om dagen, ofta mer. Trots att barn idag är mer stillasittande än barn förr upplever de fysisk aktivitet som till exempel lek som positiv. De hittar ofta på lekar som involverar fysisk aktivitet och de har uppenbarligen kul när de leker. Äldre barn leker inte i den bemärkelsen utan de ägnar sig kanske mer åt organiserade aktiviteter som bollspel när de motionerar (Epstein et al. 1995).

Faskunger (2007) skriver att barnen får skjuts av sina föräldrar till skolan och aktiviteter i större utsträckning idag vilket är en annan faktor som bidrar till stillasittande. Det ökade skjutsandet kan bero på att avståndet mellan hemmet och skolan eller lekplatsen idag är längre. Ett längre avstånd uppmuntrar inte till att färdas med cykel eller till fots (Faskunger 2007). Även om avståndet mellan destinationerna inte är så långt har barn idag en minskad rörelsefrihet menar Faskunger (2008). Rörelsefrihet innebär att barnen själva kan ta sig fram utomhus. Idag gör hinder i form ökad biltrafik, ökad hastighet på biltrafiken och en ökad oro bland föräldrar vad det gäller säkerhetsaspekter att barn sällan får leka själva utomhus och gå eller cykla mellan hemmet och aktiviteter. Barnen hindras från att själva gå ut och träffa kompisar för att leka (Faskunger 2008). Det finns studier som pekar på att både yngre och

äldre barn som har närhet till lekplatser eller parker är mer fysiskt aktiva än barn med längre avstånd till lekplatser (Faskunger 2007). Enligt Faskunger (2008) finns idag en trend där kommuner tar bort mindre lekplatser av ekonomiska skäl och prioriterar större mer väl underhållna lekplatser. Detta resulterar i att en del barn får ett längre avstånd till lekplatsen än andra och därför inte kan besöka lekplatsen lika ofta (Faskunger 2008).

Icke desto mindre erbjuder den fysiska aktivitet som lek innebär samma hälsofrämjande effekt som fysisk aktivitet gör för vuxna (Epstein et al. 1995). Epstein et al. (1995) skriver också att lek erbjuder en mångsidig motion som aktiverar många olika muskelgrupper samtidigt. Detta bidrar till att utveckla ett friskt hjärt- och lungsystem, friska muskler och en bättre uthållighet (Epstein et al. 1995). Det verkar dessutom som att om du har haft en aktiv livsstil som barn är du mer aktiv senare i ditt liv skriver Boreham och Riddoch (2001). Studier tyder på att om barn och tonåringar har haft en fysiskt aktiv livsstil kommer dessa vanor troligtvis att hänga med dem som vuxna, vilket i sin tur leder till att de mest troligt kommer ha en god hälsa som vuxna (Boreham & Riddoch 2001).

Om barn får möjlighet att leka utomhus utan vuxnas inblandning leker de längre, är mer socialt interaktiva och kreativa. Utomhuslek, gärna obebakad, har dessutom positiva effekter på barns hälsa, aggression och beteende har Brussoni et al. (2015) kommit fram till, som också i en studie visar på vikten av att erbjuda barn utomhuslek för att främja deras hälsa och utveckling.

Lek och barns utveckling

Barn som har ett positivt förhållande till sin egen kropp och som är motoriskt säkra har lättare för samspel med andra barn enligt Grindberg och Jagtøien (2000). Därför utvecklar barn en tro på sig själva och en viss kompetens om de får möjlighet till fysisk aktivitet. Motorisk utveckling betyder att barn successivt lär sig olika färdigheter som involverar rörelse och förflyttning (Annerstedt 1988 se Grindberg & Jagtøien 2000). Motorik delas in i grovmotorik och finmotorik skriver Grindberg och Jagtøien (2000), där grovmotorik står för de större rörelserna som att stå, gå och springa. Finmotorik står för mer precisa rörelser som att skriva, rita och koordinationen mellan till exempel hand och öga. Motoriken utvecklar sig från grova rörelser till mer fina och behärskade efterhand som barnet kan kontrollera sin kropp. Den motoriska utvecklingen sker efter samma principer hos alla människor, oavsett kön. Alltså måste barn få ägna sig åt grundläggande aktiviteter som att gå, hoppa, kasta och fånga för att utveckla sin grovmotorik. Det är så kognitiv kapacitet lösgörs till att fokusera på viktiga områden som läsning, skrivning och räkning. Därför är det av vikt att utemiljön kring barn utformas så att den kan ge inspiration till lekar med mångsidig rörelse. Vidare skriver Grindberg och Jagtøien (2000) att utomhuslekplatser med sina olika anordningar ska inspirerar barnen till att klättra, hänga, kasta, rulla, balansera och springa vilket ger en mångsidig lek och i förlängningen en god utveckling.

Medvetenhet kring kroppen och dess rörelser utvecklas, enligt Grindberg och Jagtøien (2000) när flera sinnen är sysselsatta samtidigt. Speciellt när de kinestetiska och taktila sinnen verkar, vilka står för rörelse respektive känsel. De vestibulära, auditativa och visuella sinnen är även dem viktiga. Dessa står för balans, hörsel respektive syn. Dessutom verkar det som om barnets jagutveckling beror på rörelseförmåga. Genom att utforska sin omgivning och sedan basera sina erfarenheter på detta kan barnet lättare finna sig själv gentemot sin omvärld (Grindberg & Jagtøien 2000).

Lekplatsen som mötesplats

En tillgänglig lekplats blir enligt Harvard (2006) en mötesplats där barn kan använda utrymmen och redskap tillsammans samtidigt som det ger tillfälle för utveckling. Lekplatser saknar dessvärre ofta ett ställe där föräldrar, syskon och andra barn kan umgås med barn med funktionsnedsättningar. Avsaknaden av aktiviteter anpassade för dem resulterar i att de inte följer med till lekplatsen eller leker med jämnåriga. Detta hämmar barn med funktionsnedsättningars sociala utbyte och i förlängningen deras psykiska utveckling (Brodin 1993; Odom & Brown 1993 se Prellwitz 2001). Platser där umgänge kan ske med alla barn kan vara en grillplats, trädunge eller liknande. Det är viktigt att det finns tillgängliga platser för barn med funktionsnedsättningar både avskilt och i samband med platserna för umgänge (Harvard 2006).

För att utveckla sociala färdigheter behöver barn träna på att kommunicera, lösa konflikter, dela upplevelser och samarbeta skriver Harvard (2006). Därför är det viktigt att den fysiska miljön är tillgänglig och kan erbjuda socialt umgänge med andra barn enligt Prellwitz (2001). Det finns flera studier som visar att tillgängligheten i och runt hemmet är av stor vikt för att lek och umgänge med kamrater ska kunna genomföras. Kan barnen själva ta sig ut kan de leka och träna sina sociala färdigheter utan att föräldrarna inkräktar. Om närmiljön runt barn med funktionsnedsättningar inte är tillgänglig kan det försvåra eller förhindra deltagandet i aktiviteter och kan eventuellt leda till att de blir trötta fortare än andra barn. Detta resulterar i att andra barn blir otåliga och inte leker i samma utsträckning med barnen med funktionsnedsättningar (Mulderij 1996 se Prellwitz 2001). Barn med funktionsnedsättningar spenderar därför oftare mer tid i hemmet där möjligheten till sociala interaktioner med andra barn är begränsad (Brown & Gordon 1987). Detta resulterar ofta i att barnen, när de når skolålder, kan få det problematiskt med att skapa kamratrelationer med jämnåriga (Bracegirdle 1990; Spirito 1991; Mulderij 1997 se Prellwitz 2001).

Bild 1. För att utveckla sociala färdigheter behöver barn träna på att kommunicera (Harvard 2006).

Barns lek i städer

Nolin (2016) beskriver hur ordnade lekplatser anlades för skolbarn i Sverige i mitten på 1800-talet och att skolbarns behov av frisk luft och fysisk aktivitet blev mer omtalat under 1800-talets senare hälft. När fysisk aktivitet uppmuntrades blev även den intellektuella prestationen

bättre och därför betonades behovet av lekplatser för just skolbarn och inte yngre barn. Runt år 1880 börjades initiativ tas som ledde till att offentliga lekplatser började byggas och så gjordes lekplatser fram till mitten av 1900-talet (Nolin 2016). På 1940- och 50-talet påbörjades byggnationen av hyreshus med innergårdar, vilka skulle vara utrustade med lekplatser. Trots detta kunde man konstatera att lekmiljön på denna tiden var otillräcklig, 1970 års statliga utredning av Kommittén för barns utemiljö (1970) genomfördes för att se över hur staten skulle utforma lekmiljöer för barnen och den gav förslag på gestaltning av lekplatser som var uppdelade efter bland annat ålder. Utredningen kom att bli normen för hur man byggde lekplatser på 70-talet och barn med funktionsnedsättningar benämndes varken i denna skrift eller andra samtida skrifter kommenterar Harvard (2006). 70-talet var även det årtionde då Statliga lekmiljörådet inrättades och det föreskrev äventyrs- och bygglekplatser med anställd personal, lösa lekmaterial och parklekar. Mot slutet av 70-talet minskade antalet lekplatser med anställd personal och i början av 80-talet blev skolor med egna lekplatser mer vanliga. Det var i samband med att skolorna fick egna lekplatser som tillverkarna av lekredskap började påverka utformningen av lekplatser. Problemet med detta var och är fortfarande idag att du får en lekplats med fasta redskap som inte anpassas efter barnens lek. Lekplatsen funktionalitet brister i det avseende att det är oerhört svårt om inte omöjligt att förutse hur och vad barnen ska leka med (Harvard 2006).

År 2003 bodde 44 procent av befolkningen i Stockholms län i flerfamiljshus enligt Nilsson (2003), alltså i hus med 3 eller fler våningar. Wohlin (1960 se Nilsson 2003) ansåg att barn som bor i flervåningshus har en kortare lektid än de barn som bor i till exempel radhus eller villa. Wohlin (1960 se Nilsson 2003) jämförde utelektid samt in- och utpassager per dag och fann att barn i låghus hade totalt lika många passager som dem i höghus trots att antalet barn i höghus var dubbelt så många. Det kan konstateras att hustypen har betydelse för hur mycket barnen leker utomhus. Wohlins (1960 se Nilsson 2003) forskning låg till grund för den danska studien av Morville (Morville 1969 se Nilsson 2003) som nådde flera slutsatser. Morville (1969 se Nilsson 2003) kom fram till att barn i höghus har en kortare lektid utomhus och de behöver ofta en vuxens hjälp både in och ut ur huset eftersom de måste ta sig ut med hjälp av trappor och hissar. Höghusen påverkar barnens lek genom att barnen ofta söker sig bort från husen och enligt Grahn (1991), till den mer naturnära lekplatsen där deras kreativitet kan flöda fritt. Harvard (2006) skriver att barnens lekförlopp och välmående blir bättre när de leker på naturlekplatser, dessutom finns det ofta gott om löst material och en "ofärdig" miljö där barnens fantasi kan spela fritt. Barnen som bor i höghus har ofta färre kamratrelationer och större problem med att skapa kontakt med jämnåriga (Grahn 1991). De barn som bor i höghus är mer aggressiva än barnen i låghus som mer frekvent använder lekplatser (Höweler 1973 se Nilsson 2003).

En studie som visade på en allvarlig följd av uppväxten i en viss hustyp är Havreneks (1969 se Nilsson 2003). Studien visade att de barn som bor på de övre våningarna i höghus befinner sig kortare tid utomhus än barnen på de lägre våningarna. Det kan noteras att barnets utveckling blir mycket lidande om det inte får leka varje dag. Även Burbridge (1969) konstaterade att barn som bor i höghus är mer återhållsamma i sina aktivitetsmönster och att för att förhindra detta måste barnen ha tillgång till säkra och lämpliga lekplatser.

Alla barns rätt till lek

I FN:s Barnkonvention som antogs 1989 framgår det att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet. Artikel 3 i Barnkonventionen ska fungera som garanti för att barnets bästa tas i beaktande vid beslutsfattande på alla nivåer enligt Socialdepartementet (1997). I artikel

31 kan man också läsa om hur konventionsstaterna bland annat erkänner barnets rätt till lek och rekreation samt barnets rätt till att delta i det kulturella och konstnärliga livet. Artikel 31 kan användas för att styrka artikel 3 vid politiska beslut för att se till att barnen får lämpliga lekplatser. I artikel 4 framgår det att staten är skyldig att 'till det yttersta av sina tillgängliga resurser' se till att barnens rättigheter inte kränks (Socialdepartementet 1997). Artikel 31 kan även läsas med artikel 2 som bakgrund. I artikel 2 kan man läsa om hur barnkonventionen gäller alla barn oavsett kön, hudfärg, religion eller funktionsnedsättning (Utrikesdepartementet 1990). Kombinationen av dessa två artiklar innebär att alla barn har rätt till en utvecklingsfrämjande lek (Socialdepartementet 1997). Dessutom står det i barnkonventionens artikel 6 att Sverige har ett ansvar, som en av konventionsstaterna, att göra allt i dess makt för att säkerställa barns utveckling (Utrikesdepartementet 1990).

Wahlund (2002 se Eriksson 2008) skriver att den allmänna synen på barn med funktionsnedsättning i Sverige är förändrad, från ett "tycka synd om" perspektiv, till ett rättighetsperspektiv. Idag handlar frågor som rör funktionsnedsättningar mest om demokrati och mänskliga rättigheter. Detta till följd av att de många olika funktionrättsorganisationerna har gjort ett gediget arbete när det gäller kunskapsspridning. Trots denna utveckling hamnar fokuset ofta inte på barnets individualitet och egenskaper, utan på själva funktionsnedsättningen (Wahlund, 2002 se Eriksson, 2008). Enligt World Health Organization och Världsbanken (2011) upplever människor med funktionsnedsättningar bristande jämlikhet. Människor med en funktionsnedsättning kan till exempel bli nekade sjukvård och utbildning (World Health Organization & Världsbanken, 2011).

Harvard (2006) skriver att barn med funktionsnedsättningar ofta är begränsade av designen på utemiljöer. Man kan möblera och anpassa det egna hemmet en hel del så att det underlättar framkomligheten men utemiljöer är svårare att påverka och hinder kan uppstå (Harvard, 2006). Riksförbundet för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning (2017) skriver att när omgivningen inte är anpassad så att den passar personer med olika funktionsnedsättningar kan omgivningen bli ett hinder för personen i fråga. Man kallar då detta för ett funktionshinder (Riksförbundet för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning, 2017). Funktionshinder kan leda till bland annat bristande delaktighet i aktiviteter, svårigheter med sociala relationer, brist på deltagande i utbildning och demokratiska processer men framförallt handlar det om bristande tillgänglighet i den fysiska omgivningen (Svensson 2015). Barn med funktionsnedsättningar, jämfört med andra barn, trivs sämre med livet, är mer drabbade av mobbning och medverkar i lägre utsträckning i fritidsaktiviteter (Myndigheten för delaktighet, 2019).

Tillgängliga platser

Tillgängliga platser är enligt *Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader*, BFS 2011:5, platser som skall vara brukbara för personer med nedsatt orienterings- eller rörelseförmåga. Detta betyder att personer med rullstol eller rollator, eller personer med nedsatt syn eller hörsel skall kunna använda dem. Enligt Plan- och bygglagen, PBL, (SFS 2018:1732) skall hinder mot tillgänglighet eller användbarhet på offentliga platser avlägsnas om detta är rimligt med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna. Exempel på offentliga platser är bland annat torg, gator, parker eller andra platser avsedda för ett kollektivt behov. PBL anger även vissa krav på anpassning av lekplatser för barn med funktionsnedsättningar (SFS 2018:1732). Utrikesdepartementet anser vidare att Sverige ska använda alla nödvändiga medel som behövs för att säkerställa att barn med funktionsnedsättningar besitter alla

mänskliga rättigheter och grundläggande friheter precis som andra barn. Man ska också se till att barn med funktionsnedsättning har rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem (Utrikesdepartementet, 2008).

Boverket (2005) skriver om hur en miljö som är tillgänglighetsanpassad inte bara är bra för människor med en funktionsnedsättning. En bländfri och bra belysning kan vara nödvändig för en person med nedsatt syn men även väldigt behaglig för alla. En jämn och stabil markbeläggning är viktig för en rullstolsburen person men minskar även snubbelrisken för alla. I BFS 2004:15 ALM 1 (2004) står det specifikt att områden och lekplatser ska anpassas så att de kan användas av barn och vuxna med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga. Enligt diskrimineringslagen (SFS 2008:567) är bristande tillgänglighet en form av diskriminering. En person med funktionsnedsättning kan anses vara diskriminerad om denna missgynnas av otillräckliga tillgänglighetsåtgärder.

Siré (2001) uppskattar att åtminstone 10% av Sveriges befolkning har någon typ av funktionsnedsättning, exklusive de med temporära funktionsnedsättningar som uppkommit till följd av en skada, graviditet eller hög ålder. Trots att Boverket (2005) skriver att en tillgänglighetsanpassad utemiljö är bra för alla är det endast fem procent av kommunerna som har hänvisningar i sina översiktsplaner om tillgänglighet menar Harvard (2006). Det är i översiktsplanen som långsiktiga målsättningar gällande anpassning av lek- och utemiljöer kan sättas och sedan få praktisk effekt.

Allmänna tips vid utformning av lekplatsen

Svensson (2015) påtalar vikten av möjlighet till vila. En avskild plats där man kan äta mellanmål eller leka lugnt utan att bli störd är av stor vikt. Gemensamma sittplatser där det finns plats och möjlighet för personer som sitter i rullstol att sitta, se bild 2, gärna bord som det får plats flera rullstolar åt gången. Det är också viktigt att tänka på att underlaget ska vara anpassat för framkomlighet (Svensson 2015). Lika viktigt som det är att barnen med funktionsnedsättningar kan dra sig undan är det att dem får leka med och bland andra barn skriver Harvard (2006). Svensson (2015) skriver att en lekplats bör vara utmanande och motivera till rörelselekar och fysisk träning. Detta kan ske genom sluttningar och backar, träd och klätterredskap, ytor att rulla på och upplevelsestigar med olika underlag och lutningar. En variation mellan öppet och slutet landskap kan vara positivt utmanande för sinnet.

Barn med mer än en funktionsnedsättning har ofta svårt att anpassa sig på en lekplats som bara är gjord för rörelselek, det kan därför vara bra att till exempel ha vegetation med olika dofter, färger eller former som kan uppmana till lek som inte kräver att barnet är fysiskt aktivt. Harvard (2006) skriver att "pysselmiljöer" är bra lekredskap för barn som inte kan vara fysiskt aktiva i längre stunder. Enligt Svensson (2015) är det också viktigt att de tillgänglighetsanpassade lekredskapen inte är placerade avskilt från de redskap som inte är det. Tillgängliga redskap ska finnas jämsides med de vanliga för att barnen ska kunna utmana sig själva och studera dem som kan mer (Harvard 2006). Svensson (2015) skriver att det är till exempel önskvärt att ha olika stora gungor, tillgängliga gungor samt en större gunga där barn kan gunga tillsammans på samma ställe. Det är viktigt att det finns såväl solbelysta som skuggiga platser på en lekplats. En del barn med funktionsnedsättningar kan ha svårt att reglera kroppstemperaturen, sol- och vindskydd vid sandlådan kan för dem vara väldigt viktigt. Även något slags regnskydd bör finnas på en lekplats (Svensson 2015).

Bild 2. Bord med sittplatser samt plats för rullstol.

Lekplatser måste följa vissa säkerhetsstandarder och tillverkarna av redskap har utvecklat produkter som strikt följer alla rekommendationer skriver Harvard (2006). Det finns till exempel reglering kring fallskydd och stötdämpande underlag enligt Boverket (2018) och Produktsäkerhetslagen (SFS 2004:451) kräver att varor och tjänster som säljs skall vara säkra, däribland lekredskap. Men att enbart använda dessa redskap och följa rekommendationerna resulterar i en tråkig och fantasilös lekplats skriver Harvard (2006). Lekplatsen måste vara utmanande nog för att barnen inte istället ska välja att ta sig till en farligare plats som till exempel en väg för att leka. Med utvecklande miljöer menas platser

som inspirerar barnen att uttrycka sin nyfikenhet, fantasi, och utforskandelust skriver Lenninger (2008). Lekmiljön behöver alltså förutom platser med möjlighet till social interaktion där barnen kan utvecklas socialt även innehålla platser med lagom våghalsiga utmaningar för barnen så att de också kan utvecklas fysiskt (Harvard 2006).

Harvard (2006) skriver också att en riktigt brant klätterlek kan göra att alla barn måste krypa upp och då blir barn med funktionsnedsättningar mer involverade i leken. Ett annat exempel på lek som involverar många barn är vattenlek. Fontäner och utlopp kan placeras i hårdgjorda miljöer så att barn med rörelsenedsättningar eller hjälpmedel på hjul kan ta sig fram, barn med synskador uppfattar ljuden och barn med hörselskador kan känna på vattnet. Rör upphängda i kedjor eller liknande kan stimulera barn med synskador med intressanta ljud. I slutändan handlar det om att bistå alla barn med att "producera" lek istället för att "konsumera" den (Harvard 2006).

Olika funktionsnedsättningar kräver olika anpassningar

En funktionsnedsättning är ett brett begrepp som innebär att man i någon grad har nedsatt förmåga att fungera psykiskt eller fysiskt, somliga föds med sin funktionsnedsättning medan andra kan få den efter till exempel en olycka (1177 Vårdguiden, 2013). På grund av kroppens minskade funktion kan svårigheter inträda när man rör sig i omgivningen. Dessa kan ofta enkelt minimeras skriver Harvard (2006).

När PBL (Plan- och bygglagen) infördes 1987 försvann de normer och rekommendationer som hade reglerat lekplatsers storlek, placering och innehåll. Det enda som nu står i PBL och som är någon typ av reglering är att det skall finnas en tillräckligt stor friyta som dessutom ska vara lämplig för lek och utevistelse (Jansson, Bucht & Bodelius 2016). Det finns mycket som tyder på att avsaknaden av krav på lekmiljöer leder till att barns möjligheter till utomhuslek och utrymme i den byggda staden minskar (Jansson, Bucht & Bodelius 2016). En avhandling från Luleå universitet visade att det bara är två av 2 266 lekplatser i de 41 kommuner som ingick i studien som är helt tillgängliga för barn med funktionsnedsättning

(Prellwitz 2001). Harvard (2006) skriver i sin bok att en enkätundersökning från år 2001 visade att bara 50 av 2000 lekplatser i Norrland hade någon form av tillgänglighetsanpassning. Det finns flera faktorer som bidrar till att kommunerna inte anpassar sina lekplatser för barn med funktionsnedsättningar, som att efterfrågan på dessa är mindre än "vanliga" lekplatser och att det saknas kunskap, men den viktigaste faktorn är att de inte hade planerat för detta redan i gestaltningsskedet.

Vidare skriver Harvard (2006) att intervjuer med barn med funktionsnedsättningar visade att de inte kan vara med när andra barn leker, att de istället tittar på för att de är helt beroende av vuxnas hjälp att ta sig runt på lekplatsen. Att ständigt ha en vuxen med i leken begränsar den naturliga kontakten med andra barn. Enligt Barnombudsmannen (2002) vill barn med funktionsnedsättningar ha fler platser där de blir förstådda utan att behöva förtydliga sin funktionsnedsättning, där de kan träffa kompisar och utöva sporter.

Nedsatt rörelseförmåga

Nedsatt rörelseförmåga innebär inte bara att personer behöver använda rullstol eller rollator för att ta sig fram. Personer med bland annat hjärt- och kärlsjukdomar och reumatism kan också ses som rörelsenedsatta (Siré 2001, Svensson 2015). Åtkomligheten är ofta ett problem för folk med rörelsenedsättningar förklarar Falk, Grönberg och Johansson (2000). Många personer med en rörelsenedsättning kan enligt Harvard (2006) och Månsson (2002) gå kortare sträckor om det finns rätt förutsättningar. Jämna, halkfria gångytor med räcken att stödja sig på kan ofta göra att barn och vuxna med rörelsenedsättning kan ta sig fram utan andra hjälpmedel (Harvard 2006, Månsson 2002). Svensson (2015) skriver också att använder man sig av större hjälpmedel, såsom rollator eller rullstol, är tillgången till utrymme för att till exempel vända sig om av stor vikt. Det behövs dessutom lekredskap i rätt höjd som rullstolen eller något annat hjälpmedel kan ta sig fram till (Harvard 2006). Ofta koncentrerar man sig på problem med benen när man pratar om rörelsenedsättning tycker Svensson (2015) men en person kan ha nedsatt rörelseförmåga i armarna på grund av till exempel stelhet, smärta eller känselbortfall. Detta kan leda till att man har svårt att till exempel öppna tunga dörrar och lyfta saker (Svensson 2015). Barn med nedsatt rörelseförmåga behöver uppleva saker kroppsligt, alltså gunga, hoppa, rutscha eller rulla skriver Harvard (2006). De behöver träna upp sin förmåga att röra sig successivt och träffytor bör kanske vara större för att mindre precisa rörelser ska kunna genomföras.

Det är viktigt att barn med rörelsenedsättningar kan ta sig runt på lekplatsen, det krävs vägar eller liknande som förbinder olika redskap med varandra (Harvard 2006). Dessa vägar eller stigar måste vara tillräckligt breda för att barn med hjälpmedel på hjul ska kunna vända och mötas. I BFS 2011:5 står det att för att kunna vända med en eldriven utomhusrullstol krävs det en cirkel med en diameter på två meter och för att kunna möta en annan utomhusrullstol krävs det en stig med en bredd på två meter alternativt 0.9 meter om där finns mötesplatser samt vändutrymmen. Enligt Ripat och Becker (2011) är markbeläggning såsom sand, gräs och grus sådana som utesluter flest människor från en lekplats. Svensson (2015) förklarar hur det kan vara väldigt tungt att ta sig fram på en ojämn beläggning i rullstol och rollator. För en rullstolsburen kan en ojämn markbeläggning även innebära att man mår dåligt eftersom rullstolen skakar. En beläggning av asfalt är en bra markbeläggning ur framkomlighetssynpunkt. Om man av estetiska skäl vill ha en grusyta kan man istället använda sig av en yta av grus som lagts i asfalt eller en väl packad stenmjölsyta som ger samma estetiska uttryck men erbjuder ett fast och jämnt underlag. Även betongplattor och

Bild 3. Gummiyta som fallskydd på lekplatsen som är lätt att ta sig fram på.

slåta stenhällar kan vara bra för framkomligheten om ytan är lagd så att den blir jämn och utan stora fogar. Om man använder sig av stenhällar är det viktigt att tänka på att ytan inte ska vara för hal, en krysshämrad yta är bäst. Även marktegel ger en jämn och fast yta men kan bli något hal när den är fuktig. En gummiyta, se bild 3, är mycket bra och används ofta på lekplatser då den är framkomlig, blir inte hal och fungerar dessutom som fallskydd. Andra exempel på markbeläggningar som är sämre är bark eller flis, trækubb och gatsten. Det är viktigt att snöröjningen på vintern är genomtänkt så att snö inte läggs i högar på gångbanor eller dylikt så de spärras av (Svensson 2015). En körslinga, skriver Falk, Grönberg och Johansson (2000) som både kan användas av barn på cykel, rullstol, rullskridskor eller barn som springer är ett både roligt och effektivt träningshjälpmedel, se bild 4. Den kan anläggas både integrerad i lekplatsen men även separat. Med rätt markmaterial är det lätt för alla att ta sig fram på slingan (Falk, Grönberg & Johansson 2000).

Trappor och höga kanter menar Harvard (2006) är ett hinder för personer med olika rörelsenedsättningar som lätt kan avhjälpas med en ramp. En ramp bör inte luta mer än 8,3% för att vara säker och om det går att undvika får den gärna inte luta mer än 5% enligt BFS 2004:15. Rampen bör även ha vilplan som är minst 2 meter långa så att det går att vända och det bör inte vara en höjdskillnad på mer än 0,5 meter mellan vilplanen. Rampen bör även ha en fri bredd på 1,5 meter och vara fri från hinder. Trappor som är byggda på rätt sätt menar Falk, Grönberg och Johansson (2000) kan göra att barn med rörelsenedsättningar kan krypa, hasa, gå med kryckor eller med hjälp av en vuxen ta sig upp för den. Trappstegen bör då vara

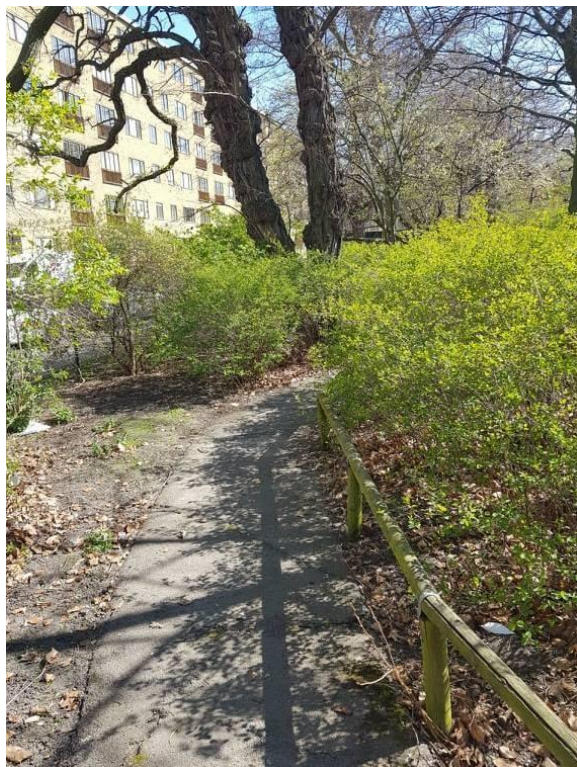
Bild 4. Sandlåda med en bit av sargen borttagen.

mellan 10 och 13 cm höga. Trappan bör inte byta riktning utan att tydligt markera detta och efter 8 trappsteg bör det finnas ett vilplan. Det bör också finnas en handledare på båda sidor av trappan (Falk, Grönberg & Johansson 2000).

Att sitta i rullstol och samtidigt kunna leka i till exempel sandlådan kan vara både önskvärt och nödvändigt för barn med en rörelsenedsättning påtalar Harvard (2006). För att detta ska fungera utan problem måste sandlådan då vara upphöjd och bäst är det om barnet kan rulla in under sandlådan med ben och knä. Problemet med detta är då att olika rullstolar är olika höga och det är svårt att "universalanpassa" en höjd. Man kan då istället bygga en sandlåda med olika höjder som passar fler barn. Detsamma gäller för vilo- och rastplatser, barnen måste kunna rulla intill bord och dylikt, man brukar räkna med en höjd på 50–70 centimeter skriver Harvard (2006). Falk, Grönberg och Johansson (2000) skriver att om man tar bort en

del av sargen på en låg sandlåda kan barn krypa eller kravla in till sanden på egen hand och på så sätt ta del av sandleken, se bild 4.

Bild 5. En körslinga som går runt lekplatsen, genom buskpartier.

Ställningar som är till för klätterlek är ofta för avancerade och svåra för barn med rörelsenedsättningar enligt Falk, Grönberg och Johansson (2000) men små förändringar, som till exempel ledstänger, kan hjälpa vissa barn att vara med i klätterleken. Ytterligare förändringar som träbryggor eller ramper till exempel gör att barn som är rullstolsburna kan ta sig upp i klätteranordningar, se bild 6. Samma författare skriver att annat lekredskap som kan ge stora träningsmöjligheter för ett barn med rörelsenedsättning är en rutschbana. För barn med funktionsnedsättningar är det bäst om rutschbanan ligger på en kulle, samt att trappan upp kompletteras med en ramp med ledstång. Det är viktigt att rutschbanan planar ut ordentligt i slutet så att barn hinner sakta ned farten innan de ska kliva av. Ett räcke i förlängningen av rutschbanan kan behövas för att vissa barn ska kunna ta sig därifrån smidigare (Falk, Grönberg & Johansson 2000). Även ett rep vid rampen kan vara till hjälp för de barn som behöver hasa eller krypa upp.

Harvard (2006) påminner om vikten av handtag på alla lekredskap för att barnen ska kunna lämna rullstolen för egen maskin. Lekhus och liknande bör ha en tillräcklig vändyta i huset eller kojan för att rullstolsburna barn ska kunna medverka i den typen av lek. En bred öppning i lekhuset är ofta att föredra, den bör vara på minst 0,9 meter. Är inte detta möjligt bör det finnas två öppningar för att undvika vändmomentet för barn i hjulburna hjälpmedel.

Bild 6. Lekhus med ramp.

Nedsatt hörsel

Enligt Svensson (2015) har ca 10% av befolkningen mellan 16–84 års ålder i Sverige någon form av nedsatt hörsel. Personer med nedsatt hörsel kan ha problem med att uppfatta och/eller urskilja ljud om det är mycket buller eller dålig akustik, de kan även bli störda av bakgrundsljud såsom ljudet från ventilationsinstallationer (Svensson 2015).

Enligt Harvard (2006) har barn med hörselskador ofta problem med balansen och behöver leka och träna mycket för att utveckla sin motorik. En lekplats bör av denna anledning erbjuda balansering- och klätterlek. Även vibrationer som känns i kroppen kan vara intressant för barn med nedsatt hörsel (Harvard 2006). En genomtänkt planlösning menar Svensson (2015) som minimerar störande bakgrundsljud kan vara tillgänglighetsanpassning nog för någon med nedsatt hörselförmåga. Harvard (2006) skriver att bullerskydd kan vara till hjälp för barn med nedsatt hörsel. Eftersom ett barn med hörselnedsättning inte kan nås med verbal kommunikation är det viktigt att det finns visuell information med text och bild.

Nedsatt syn

Svensson (2015) skriver att med nedsatt syn kan man vara allt från helt blind till att ha nedsatt synskärpa som till exempel att man har ett begränsat synfält. Nedsatt syn innebär också ofta att man är känslig för bländning. Personer med nedsatt syn behöver ofta en längre tid för att orientera sig i nya utrymmen och ibland kan man behöva olika hjälpmedel, till exempel en vit käpp som hjälper till att uppfatta nivåskillnader i marken. Ett annat hjälpmedel kan vara en ledarhund (Svensson 2015). Månsson (2002) menar att för människor med nedsatt syn kan orientering till och med vara farlig. Objekt som är till för att hjälpa andra, trappor eller räcken till exempel, kan skada människor som inte upptäcker dem i tid (Månsson 2002). Det gäller att miljön är utformad så att barnet kan röra sig tryggt mellan och i lekredskap eftersom barnet behöver känna samt prova sig fram för att behärska lekredskapen (Harvard 2006). Svensson (2015) menar att en distinkt planlösning med lektyor uppdelade i olika rum kan hjälpa barn med synnedsättning att orientera sig. Tydliga gångstråk och en avgränsning mot omgivningen, ett staket till exempel, underlättar ofta orienteringen. Gångstråken bör även vara jämna, hårdgjorda, halkfria och inte ha för hög lutning för att underlätta för barn med syn- eller rörelsenedsättning. Ett räcke längs gångstråken hjälper också med både framkomlighet och orientering. För barn bör räcken placeras på runt 70 cm höjd och vara något tunnare för att de ska kunna greppa räcket ordentligt (Svensson 2015).

Trappor och höga kanter menar Harvard (2006) är ett hinder för folk med olika orienteringsnedsättningar som lätt kan avhjälpas med en ramp. Trappan bör ha räcken som börjar och slutar 30 cm före och efter första och sista trappsteget för att kunna stödja sig på det innan man börjar gå i själva trappan. För att markera byte av riktning- och höjdskillnader kan man använda sig av ett avvikande material med annorlunda ytstruktur eller en avvikande färgsättning (Falk, Grönberg & Johansson 2000, Harvard 2006). Detta kan underlätta för människor med synnedsättningar. En avvikande färgsättning kontrasterar mot bakgrunden skriver Harvard (2006). Detta är extra viktigt att tänka på vid klätterlek då fallhöjden är större och handtagen kan med fördel vara olika färgade gentemot det material de är fästa i.

Entrén till lekplatsen bör enligt Harvard (2006) vara tydlig för att barnen ska kunna skapa sig en mental karta. Detta underlättar för barn med synsvårigheter. För att underlätta orienteringen på ytan bör det finnas kontrastmarkeringar vid både ramper och trappor (BFS 2004:15). Angående upphöjda sandlådor kan det vara bra att markera utskjutande delar eller hinder med färg- eller kontrastmarkering för att underlätta att folk med nedsatt syn upptäcker dem i tid (Svensson 2015)

För att ytterligare underlätta för barn med synsvårigheter skriver Falk, Grönberg och Johansson (2000) kan en extra bred rutschkana göra det möjligt för barn som behöver åka tillsammans med någon annan att använda rutschkanan. Även bra belysning är viktigt för människor med synnedsättning skriver Svensson (2015). En tillfredsställande belysning som gör att man kan se markbeläggningen tydligt är viktig, inte minst vid trappor och annat som kan utgöra ett hinder. Insprängningsskydd kan vara av stor vikt runt gungställningar eller eldstaden för att minska risken för skador, se bild 7, (Harvard 2006).

Bild 7. Gungställning med insprängningsskydd och olika sorters gungor där barn med olika behov kan gunga samtidigt.

Lekdjur i uppvärmd betong kan stimulera barn med synsvårigheter (Harvard 2006). Likaså ljudsignaler, inte starka och plötsliga då dessa kan kännas skrämmande, men till exempel bjällror eller rinnande vatten kan vara ett orienteringsstöd.

Nedsatt kognitiv förmåga

FAS- föreningen (u.å.), Föreningen för människor med fetalt alkoholsyndrom, det syndrom som kan uppstå hos de vars moder har konsumerat alkohol under graviditeten, förklarar att när man pratar om kognition pratar man om en

persons förmåga att bland annat orientera sig i tid och rum att minnas, använda språk och siffror med mera. Det är inte det samma som intelligens men den kognitiva förmågan har betydelse för hur man förstår och använder sin intelligens (FAS-föreningen u.å.). Enligt Svensson (2015) kan orsaker till nedsatt kognitiv förmåga vara bland annat sjukdom, utvecklingsstörning, missbruk och psykisk ohälsa. En nedsatt kognitiv förmåga kan sig ta uttryck på många olika sätt. Det kan till exempel vara svårt att bedöma om ljudnivåer är störande för andra, man kan vara överkänslig för sinnesintryck eller så har man svårt att ta del av ny information och sätta den i relation till saker man vet sedan innan (Svensson 2015). Barn med nedsatt kognitiv förmåga kan tycka att det är komplicerat att förstå hur de ska använda lekredskapen, särskilt om de kräver samarbete med andra barn skriver Harvard (2006). För att underlätta för barn med nedsatt kognitiv förmåga kan visuella och taktila anpassningar ge trygghet. Att använda sig av bilder, ljud eller textur för att signalera är en bra idé. Bilder och symboler hjälper barnen med kognitiva nedsättningar som kan tycka att text är svår att förstå.

Färg- och kontrastmarkeringar är inte bara till hjälp för barn med synsvårigheter skriver Harvard (2006) utan även barn som har svårt att uppfatta oskrivna regler och gränser som andra barn lättare förstår. De flesta barn vet vilka ytor och vilka redskap som ska användas till vad med kognitiva nedsättningar kan ha svårare att tolka sin omgivning. Markeringar i slitlagret som linjer eller en avvikande färg kan ge en indikation på hur ytan används och

skapar en bättre framkomlig lekyta för barn med rörelsenedsättningar än om murar, häckar eller staket används.

Vidare skriver Harvard (2006) att lekredskapens användning ska vara tydlig och enkel att förstå samt stimulera flera sinnen för att barnen ska träna sin perceptionsförmåga. Tänk på att personer med kognitiva nedsättningar kan vara vuxna i kroppen men uppskatta att leka och storleken på lekredskapen måste tillgodose detta behovet. För barn och vuxna med denna nedsättning är det extra viktigt att det finns avskärmade lugna vrår för egen lek där höga ljud inte stör (Harvard 2006).

Föräldrar med funktionsnedsättning på lekplatsen

Norén-Björn (2016) skriver att ofta är det de vuxna människornas trivsel på lekplatsen som är avgörande för att barn ska komma och vara på platsen och leka. Var de vuxna finns styr var barnen finns och vuxna på lekplatser vill ofta ha skyddade hörn och gömda vrår att vistas i. Sittplatser och då gärna på en solig plats där man som stillasittande vuxen inte börjar att frysa är att rekommendera (Noren-Björn 2016).

Bild 8. Sittplats i solen.

Falk, Grönberg och Johansson (2000) skriver hur lekplatser inte bara ska anpassas till barn med funktionsnedsättningar utan även vuxna med funktionsnedsättningar. Enligt Boverket (2005) är det viktigt för vuxna att komma nära redskap för att till exempel hjälpa sitt barn eller barnbarn att gunga. Brister i utformningen av lekplatser som gör det svårt för föräldrar med nedsatt orientering- eller rörelseförmåga att vistas där tillsammans med sina barn bör avhjälpas (Boverket, 2005). Det är

även viktigt att lekplatser ger föräldrar och andra vuxna möjlighet att uppmuntra till både enskild lek och lek i grupp (Svensson 2015).

Varför tillgänglighetsanpassar man inte alla lekplatser?

Prellwitz (2016) skriver att en anledning till varför man inte anpassar lekplatser för barn med olika funktionsnedsättningar kan vara för att man helt enkelt inte tänker på det. Att tillgänglighetsanpassa lekplatser är ett relativt nytt tankesätt som man inte använt tidigare och kunskap om hur man gör det saknas. Jansson (2008) skriver att tillgänglighetsanpassning för personer med funktionsnedsättningar är en ny fråga att prioritera och Prellwitz (2016) nämner att ekonomi är ett skäl till varför man inte anpassar redan befintliga lekplatser.

Att ha en jämn spridning av tillgänglighetsanpassade lekplatser i kommunen är att föredra, vilket ökar möjligheten att lekplatserna finns nära barnets hem eller skola som i sin tur även

ökar chansen för dem att kunna vistas utomhus själva (Harvard 2006). I Sverige placeras ofta lekplatser avsides men genom att placera dem mer centralt kan tillgängligheten tillgodoses på ett bättre sätt och det finns fler vuxna som kan övervaka leken. Åtkomligheten är en aspekt som inte bör glömmas, det måste gå att ta sig till lekplatsen med bil och hjälpmedel som rullstol måste kunna rulla dit utan hinder. Det vill säga att vägen till lekplatsen måste vara anpassad. Hinder som kantstenar, diken eller branta backar kan hindra barn från att själva ta sig till lekplatsen (Harvard 2006).

Att tänka på är att anpassningar för en sorts funktionsnedsättning kan begränsa barn med en annan nedsättning anser Harvard (2006). Ledstråk, upphöjda kanter eller staket som underlättar för synskadade är exempel på anpassningar som begränsar barn med rörelsenedsättningar. Även nedsänkta studs mattor är ett exempel på denna typen av anpassningar, de är bra för barn med hjälpmedel på hjul eftersom dessa ibland kan ta sig ut på studs mattan men studs mattorna kan vara farligt för barn med synskador då de agerar "fallgrop" (Harvard 2006).

Intervjuresultat

Svar från anställda vid kommunerna

Från Malmö stad intervjuades Sara Fridh från Fastighets- och gatukontoret där hon arbetar som projektledare och projektmedlem i diverse stadsbyggnadsprojekt, programansvarig för Malmö stads lekplatsprogram samt planerings- och gestaltungsansvarig för Malmö stads lekplatsupprustningar. Från Lunds kommun intervjuades Linda Karlsson från Tekniska förvaltningen, avdelning planering och gestaltning. Hennes huvudsakliga arbetsuppgifter är som rådgivande landskapsarkitekt i detaljplaneringsfas och projekteringsfas för allmän platsmark park. Hon är även ansvarig landskapsarkitekt för gestaltungsfrågor. Från Kristianstads kommun svarade "Siv" och "Maria" som egentligen heter något annat men har valt att vara anonyma. De arbetar på C4 Teknik, den tekniska förvaltningen som ansvarar för utveckling, byggnation och förvaltning av kommunens allmänna platser och byggnader. Deras huvudsakliga arbetsuppgifter är projektering och planering av kommunens allmänna platser. Dessa fyra personer har besvarat våra frågor, vilka skickades till dem via mejl 15-16 april.

Vi har valt att sammanställa svaren från samtliga intervjuade på respektive fråga. Nedan följer frågorna som ställdes till de anställda vid kommunerna och deras svar.

Vad tycker du gör att en lekplats kan räknas som tillgänglig?

Sara från Malmö stad tyckte att en bra lekplats ska innehålla en variation av miljöer och funktioner, där ska finnas något för alla. Malmö stad försökte resonera så att alla barn har olika behov och att en specifik yta dit de hänvisar barn med speciella behov inte ska göras. Många gånger gör de avvägningar mellan olika behov som till exempel miljö, tillgänglighet och ekonomi. Konkreta åtgärder är bland annat variation av markmaterial, gunga tillgänglig för rullstol samt lugna och mer aktiva miljöer som passar barn med olika behov av stillhet, avskildhet samt aktivitet. Möjlighet att komma nära grönska även om man har svårt att gå eller se, avskärmning mot trafik och platser där rullstolsburna kan sitta vid bord. Dessutom tillgängliga bakbord som skjuter ut över sandlådesargen och kan användas från bägge sidor av den, se bild 9, samt soliga och skuggiga platser.

Linda från Lunds kommun tyckte att det fanns två aspekter på tillgänglighet. Den där fokus ligger på personer med funktionsnedsättningar och den med fokus på äldre personer och de med barnvagnar. Hon menade att eftersom deras lekplatser är öppna för alla alltid är lekplatserna på ett sätt tillgängliga. Hennes konkreta åtgärder för en tillgänglig lekplats inkluderar underlag som gör ytor och redskap tillgängliga, användande av redskap som är anpassade för personer med rörelsenedsättningar, exempelvis tillgänglighetsgungor eller fågelbongor, upphöjda sandlådor/bakbord som man kan komma intill med rullstol och räckan i trappor eller rep att dra sig upp med i slänter. Att använda material och utrustning som ökar upplevelse av ljus/färg/kontrast, ljud och känsel är också något Linda påpekade. Linda nämnde även vikten av bra parkeringar i nära anslutning till lekplatsen.

Siv och Maria från Kristianstad kommun ansåg att för att lekplatsen ska vara tillgänglig ska människor i olika åldrar oavsett funktionsnedsättning kunna ta sig till och vara delaktig i leken.

Bild 9. Sandlåda och bakkbord med plats för rullstol.

När ni gestaltar/projekterar en lekplats i er kommun, hur säkerställer ni att den är tillgänglighetsanpassad? Om ni anlitar någon annan, vilka direktiv får de angående tillgängligheten?

Sara från Malmö stad gestaltade och projekterade utifrån det svar hon gett till första frågan. Malmö stad diskuterar i grupp med landskapsarkitekter samt stämmer av med tillgänglighetsrådgivare och besiktningsman/lekplatssäkerhetsansvarig innan anläggning. Malmö stad har en beställar- och utförarorganisation och anlitar inte andra företag för projektering och gestaltning.

Linda från Lunds kommun jobbade även hon utifrån de aspekterna hon uppgivit i sitt svar på fråga ett, dessa finns med i gestaltning och projekteringsprocess. Hon arbetade utifrån kompetensen som landskapsarkitekt och utifrån sin erfarenhet av arbeten med lekplatser. Kommunen arbetade tätt samman med anlitade konsulter och hade med aspekterna från fråga ett i processen oavsett om de utför själva eller tar hjälp av konsult.

Siv och Maria vid Kristianstad kommun skickade vid nyanläggning ritningarna till Kommunala rådet för funktionsnedsatta för granskning. Kommunen skriver att de har ingen egen checklista men att de har tittat på Göteborg stads riktlinjer för tillgänglighetsanpassade lekplatser. Kommunen har inte anlitat någon annan vid gestaltning av kommunens lekplatser.

Gör ni alla era lekplatser tillgängliga eller fokuserar ni på ett antal och i så fall hur sker detta urval?

Malmö stad hade svårt att göra alla lekplatser helt tillgängliga förklarade Sara, men de har alltid i alla ombyggnadsprojekt med ambitioner om att tillgängliggöra lekplatsen. Malmö Stad fokuserade insatserna på större och mer välbesökta lekplatser. De hade gjort en inventering för att veta vilka lekplatser som ligger nära grundsärskolor för att ha det underlaget med i planeringen.

Linda skriver att vad hon vet hade Lunds kommun ingen tydlig strategi över tillgänglighetsaspekten på lekplatser i Lunds kommun. De resonerade så att större

stadsdelslekplatser och centrumlekplatser ska ges extra god tillgänglighet. Finns det en mindre lekplats placerad i ett sammanhang där många människor kommer att nyttja lekplatsen kan den också få en högre grad av tillgänglighet. Linda skrev att om lekplatsen ligger i ett område med stor andel flerbostadshus där de boende saknar egen trädgård, så finns det också behov av större tillgänglighetsnivå.

Kristianstad kommun, Siv och Maria, svarade att de har som mål att varje huvudort inom kommunen ska ha minst en lekplats som är tillgänglighetsanpassad och det kommer de ha till hösten 2019. När de väljer vilka lekplatser som ska rustas upp väljer de utifrån lekplatsens skick och besiktningsresultat. De poängterade att hur mycket de kan tillgängliggöra på en befintlig lekplats är beroende av vilken utrustning som finns, vad som ska behållas och den ekonomiska situationen. Vid nybyggnation försöker de tillgängliggöra mycket.

Har ni några bra exempel där ni tycker att ni har lyckats med tillgängligheten?

Sara svarade att Malmö Stads Bellevueparken som blev klar i januari 2019 är ett exempel där de lyckats. Lunds kommuns lekplats i Vegaparken och Snäckan på Linero har bägge en extra hög grad av tillgänglighet skriver Linda. Även lekplatsen i Stadsparken och lekplatsen i Bjerredsparken har en högre grad av tillgänglighet. Siv och Maria från Kristianstad kommun tyckte att Tivoliparkens lekplats, Slottsgatans lek, Österängsparkens lek, Skeppsbrons lek, Önnestads bondgårdslek är bra exempel. De hade även en ny lekplats på gång i Fjälkinge som de hoppas skall bli riktigt bra.

Bild 10. Klätterredskap i Bjerredsparkens lekplats, Lund.

När en befintlig lekplats ska göras mer tillgänglig, vilka är de vanligaste åtgärderna?

Sara från Malmö stad svarade att gummiastfalt under lekredskap, handledare upp till rutschbana och gångar av stenmjöl in i buskage är viktiga åtgärder. Även att dela upp stora och svåröverskådliga ytor i mindre med hjälp av träd och buskar, att placera gungdjur i stenmjöl, se till att det finns skugga över sandlådan och sittplatser som är tillgängliga för rullstolsburna är viktigt.

Linda från Lunds kommun var inte bekväm med att svara på denna fråga då hon inte arbetade med upprustning av befintliga lekplatser.

Siv och Maria från Kristianstad kommun svarade att en gång hela vägen fram till lekplatsen är en viktig åtgärd eftersom kommunen har flera lekplatser som ligger i gräsytor. Ytterligare åtgärder är bra sittplatser, ljudlek/motorikbana/lekhus på tillgänglighetsanpassad yta.

Svar från lekredskapstillverkaren HAGS

Från lekredskapstillverkarna HAGS intervjuades Helen Bergander som svarade på frågorna via mail den 24 april. Helen jobbar på HAGS Aneby AB som konstruktör/koordinator på kundspecialavdelningen. Helen arbetar speciellt mycket med tillgänglighetsfrågor. Följande frågor ställdes till Helen och besvarades så här:

Försöker ni påtala att man också ska ta hänsyn till barn med funktionsnedsättningar vid valet av lekutrustning?

Helen svarade att HAGS säljare alltid har dialogen om tillgänglighet när det gäller lekutrustning med kunderna. Hon påpekade att Boverkets föreskrifter som gäller bland annat nyanläggning av lekplatser ska följas så att lekplatser ska kunna användas av barn och föräldrar med funktionsnedsättning. Allt behöver inte vara tillgängligt, men det ska finnas något för alla.

Förra året förnyade HAGS sin broschyr "Lek för alla" och de har även ett nätverk med kunniga inom tillgänglighet för att kunskapen ska vara "på riktigt". Alltifrån föräldrar till personer med funktionsnedsättningar, pedagoger och sakkunniga av olika slag är med i nätverket. Tanken är att HAGS ska kunna rådfråga nätverket när det gäller utformningen av nya produkter, kundspecial-idéer, frågor från kunder när det gäller tillgänglighet mm. Helen berättar att HAGS kontinuerligt utbildar personalen för att de ska känna sig säkra på vad som är bäst med tanke på tillgänglighet och i år har deras koncern tillgänglighet som sitt fokusområde.

Under 2000-talet, hur har gestaltningen av lekplatser förändrats ur ett tillgänglighetsperspektiv?

Helene svarade att boverket kom med sin föreskrift om enkelt avhjälpta hinder som innebar att förbättra tillgängligheten på befintliga lekplatser. Detta för att de skulle bli mer användbara för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Helen skrev att man har arbetat mer med underlaget på lekplatserna för att göra dem mer tillgängliga. Till exempel används gjutna gummimattor och konstgräs samt kontrasterande färger mer och mer.

Svar från tillgänglighetskonsult

Från ett företag som ville vara anonymt svarade "Camilla" som egentligen heter något annat, på våra frågor om hur väl kommunernas lekmiljöer möter kraven från personer med funktionsnedsättningar. Camilla arbetar som utekonsult som föreläser och håller inlevelsedagar för studenter. Följande frågor ställdes till Camilla och besvarades så här.

Vad är det största problemet med lekplatser idag ur ett tillgänglighetsperspektiv?

Camilla säger att underlaget inte alltid är anpassat för att kunna ta sig ända fram till lekredskap med vissa hjälpmedel, vilket gör det svårt för till exempel rullstolsburna föräldrar eller barn. Dessutom tyckte hon att barn med rörelsenedsättning ofta har svårt att använda lekredskapen. Det saknas lekredskap som kan användas på olika sätt utifrån olika funktionsnedsättningar.

Är det något speciellt som du saknar vid utformningen av lekplatser?

Som Camilla nämnde tidigare är det främst underlaget som påverkar graden av tillgänglighet och det är en sak som hon som konsult ofta saknar. Även avsaknad av växtlighet är vanligt men också tråkigt på en lekplats eftersom det bidrar mycket till leken.

Vad är det viktigaste att tänka på när man gestaltar en tillgänglig lekplats?

Återigen tyckte Camilla att underlaget eller markbeläggningen är det viktigaste för att en lekplats ska vara tillgänglig. Att dessutom använda anpassade lekredskap är en bra ide.

Har du några bra exempel på lekplatser där ni tycker att kommunen har lyckats?

Camilla nämnde lekplatsen Snäckan i Lunds kommun som ett bra exempel. Det är en lekplats där barn med motorisk funktionsnedsättning kan leka och vara delaktiga på sina villkor.

Diskussion

Resultatdiskussion

Vi har försökt finna svar på frågeställningarna genom att studera litteraturen och svaren från de yrkesverksamma inom ämnet för att se om åsikterna skiljer sig åt. Nedan ställs åsikterna sida vid sida och resoneras kring.

Vilka aspekter är viktiga i utformningen av en tillgänglighetsanpassad lekmiljö?

Litteraturstudien visade att det finns många olika åtgärder som kan hjälpa barn med olika funktionsnedsättningar och att dessa åtgärder även bidrar till leken för barn utan funktionsnedsättningar. Markbeläggningen, ledstänger, visuell information och bra belysning var av stor betydelse för många för att dess hjälper eller stjälper flest.

Både intervjusvaren och litteraturstudien bekräftar att markbeläggningen är den faktor som inkluderar alternativt exkluderar flest beroende av vilken typ det är. Alla anställda vid kommunerna och tillgänglighetskonsulten Camilla pekade upprepade gånger på att markbeläggningen är ett viktigt redskap för framkomlighet. Det framgick även att det är viktigt att tänka på att lekredskap och sittplatser placeras på en markbeläggning som är tillgänglig. Placeras sittplatser, tillgänglighetsanpassade eller inte, på ett underlag som inte är gynnsamt för framkomligheten blir barn som inte kan ta sig fram till dem exkluderade. En bristande tillgänglighet kan leda till lägre delaktighet (Svensson 2015). Istället för att lära barn i ung ålder att det finns ett "vi och dom" borde barn få lära sig att alla sorters funktionsnedsättningar är okej. Harvard (2006) skriver att barn behöver få leka med andra barn för att utveckla sin sociala kompetens. Det är dessutom viktigt för barn med nedsatt rörelse- eller synförmåga med jämna, hårdgjorda ytor av till exempel betong eller marktegel för att självständigt kunna förflytta sig på lekplatsen (Svensson 2015). Skillnaden mellan dessa två funktionsnedsättningar är att fel markbeläggning kanske endast försvårar förflyttning för barn med nedsatt syn medan fel markbeläggning kan göra det omöjligt för barn med nedsatt rörelseförmåga att förflytta sig.

Att hårdgjorda ytor under lekredskap emellertid kan vara ett problem med tanke på skaderisken är en aspekt att beakta. Under och runt många lekredskap finns det regler angående fallskydd, hur tjockt och med vilken radie från lekredskapen fallskyddet ska finnas. Det traditionella fallskyddet har länge varit sand, vilket inte är optimalt ur ett tillgänglighetsperspektiv istället bör material som gummigranulat användas. Gummigranulat även kallat gummiastfält är en beläggning som agerar fallskydd samtidigt som beläggningen erbjuder god framkomlighet.

Vidare kan ledstänger och räcken kan hjälpa barn med syn- eller rörelsenedsättning och kan vara en relativt enkel åtgärd att genomföra på befintliga lekplatser visade litteraturstudien. Grindberg och Jagtøien (2000) anser att utomhuslek borde inspirera till bland annat att rulla, klättra och springa. Dessa aktiviteter möjliggörs för barn med dessa två funktionsnedsättningar med just stadiga räcken och ledstänger. Barn som sitter i rullstol eller liknande kan ofta vara med i klätterlek och ta sig fram själva om de ges möjlighet att häva sig upp med sina starka armar. Den anställda vid Lunds kommun som intervjuades nämnde både att rutsch- och klätterlek med räcken eller rep

är viktiga för att underlätta för synskadade och de med rörelsenedsättning. Att tänka på med ledstänger är att de barn med rörelsenedsättningar som inte alls har möjlighet att lämna sin rullstol kan begränsas av ledstänger som spärrar av deras körväg. En lösning kan vara att placera räcken och ledstänger så att en rullstol kan framföras mellan och runt dem.

Från litteraturstudien kunde konstateras att även visuella signaler, alltså bilder eller text, är viktigt och de hjälper barn med kognitiv- eller hörselnedsättning att förstå hur redskapen ska användas. Kontrastmarkeringar eller markeringar i slitlager visar hur en yta ska användas och kan ge en hint om hur leken ska ske. I intervjuresultaten nämns visuella signaler inte alls, vilket pekar på bristande kunskap kring hur du hjälper barn med just kognitivnedsättning. En annan viktig del av en tillgänglighetsanpassad lekplats är bra belysning. Detta är en sak som ingen nämner under någon av intervjuerna men som däremot litteraturstudien tar upp. En tillfredställande belysning som gör att man ser markbeläggningen är av stor vikt (Harvard 2006). Bra belysning är enkelt att tillföra en befintlig lekplats och att planera in inför nya lekplatser, dessutom är det en åtgärd som inte bara underlättar för de med nedsatt syn utan även gör leken mer behaglig för alla.

Avslutningsvis kan konstateras utifrån litteraturstudien att det finns många fler aspekter än de fyra som diskuteras här som är viktiga. Den anställda vid Malmö stad påtalade till exempel att en viktig aspekt är att ytorna på lekplatsen inte ska delas upp i en yta för barn utan funktionsnedsättningar och en yta för barn med funktionsnedsättningar utan att alla barn ska leka jämsides, vilket också litteraturstudien visade. Ytterligare en aspekt är de vuxnas trivsel på lekplatsen. Den avgör hur mycket lektid barnen får, vilket medför att lekmiljön måste utformas så att även de vuxna trivs (Norén-Björn 2016).

Hur ser kommunernas rutiner ut kring projektering för att säkerställa att lekplatser blir tillgänglighetsanpassade?

Kommunerna hade olika rutiner för att se till att deras lekplatser blir tillgänglighetsanpassade. Kristianstad och Malmö skiljer sig från Lund eftersom de hade mer utarbetade rutiner. Kristianstad kommun hade ett kommunalt råd för funktionsnedsatta som granskar ritningarna innan anläggning och som checklista använder de sig av Göteborg Stads riktlinjer för tillgänglighetsanpassning av lekplatser. Eftersom de inte anlitar någon annan för projekteringen har de en god möjlighet att se till att lekplatserna blir anpassade. Malmö stad tog hjälp av sina landskapsarkitekter, besiktningsmän, lekplatssäkerhetsansvariga och tillgänglighetskonsulter. Malmö stad anlitar alltså inte heller någon utifrån till projektering vilket ger en god möjlighet till ett bra resultat. Lunds kommun däremot hade en mindre bearbetad rutin eftersom de enbart förlitade sig på sina landskapsarkitekter och dess tidigare erfarenheter för att säkerställa lekplatsens tillgänglighet. Ska lekplatsens tillgänglighetsnivå enbart bero på en yrkesgrupp krävs det att denna grupp är oerhört välutbildad och fortbildas regelbundet för att ett önskvärt resultat ska uppnås. För att annars säkra ett bra resultat borde fler yrkesgrupper få säga sitt om utformningen och att dessa grupper även ger möjlighet för återkoppling från personer med funktionsnedsättningar. Harvard (2006) skrev att den vanligaste anledningen till att kommuner inte lyckas med att tillgänglighetsanpassa lekplatser är för att det glöms bort i gestaltningsskedet, därför är

rutiner här av största vikt. Läger Lunds kommun ut uppdraget att gestalta en lekplats arbetar de tätt samman med dessa för att säkerställa kvaliteten på arbetet.

Bild 11. Befintlig lekplats kompletterad med nytt redskap men underlaget är inte tillgänglighetsanpassat.

När det gäller omprojektering av befintliga lekplatser har svar endast tagits emot från Kristianstad kommun och Malmö stad eftersom detta ansvar inom Lunds kommun ligger på en annan förvaltning än den som Linda arbetar på. Det verkar som att både Kristianstad kommun och Malmö Stad hade lösa rutiner kring omprojektering och upprustning av gamla lekplatser vilket kan bero på att mycket av åtgärderna vid dessa tillfällen är väldigt platsspecifika. Här nämner ingen av kommunerna någon speciell rutin utan mer de vanligaste

åtgärderna. Något som Malmö stad och Kristianstad arbetar mycket mer är framkomligheten, sandytor under lekredskap eller gräs fram till lekplatsen är ett problem som åtgärdas i båda kommuner. Kristianstad kommun nämner ljudlek samt motorikbana som åtgärder och Malmö stad nämner skugga över sandlådan samt ytor för umgänge som är tillgängliga som åtgärder. Att överhuvudtaget inte ha utarbetade rutiner vid omprojektering kan betyda ett sämre resultat, alltså en mindre tillgänglighetsanpassad lekplats, däremot bör svårigheten som består i att varje lekplats är unik tas i beaktande. Att skapa en rutin för situationer som är helt unika är oerhört svårt och kanske är det så att kommunerna gör bäst i att lita på sina yrkeskunskaper i dessa fallen.

Vilka befintliga lekplatser som prioriterades när åtgärder skulle göras var framför allt de större centrala lekplatserna som är mer välbesökta i Malmö stad och Lunds kommun. Kristianstad kommun prioriterade större lekplatser i huvudorterna. Malmö stad hade även gjort en inventering över var grundsärskolorna i kommunen ligger för att kunna använda detta som ett underlag när de utvärderar vilka lekplatser som ska rustas upp och vilka åtgärder som behövs. Med det sagt är det inte nödvändigtvis så att alla barn med funktionsnedsättningar som går på skolan bor bredvid den och därmed nyttjar just den lekplatsen. Lunds kommun prioriterade även mindre lekplatser om de är så att de ligger i ett sammanhang som gör att de används mycket och är välbesökta. Att enbart fokusera på de stora och välbesökta lekplatserna är mer ekonomiskt än att fokusera på alla lekplatser i kommunen, denna ekonomiska styrning går dock tvärsamt mot barnkonventionens budskap om att barnens bästa alltid ska tas i beaktande vid beslutsfattande. Vi har dessutom tidigare slagit fast att barns bästa är att ha nära tillgång till anpassade och utmanande lekplatser, alltså bör åtgärder och upprustning inte bara ske på de största och centrala lekplatserna. En bidragande faktor till barns stillasittande tillvaro och i förlängningen dåliga hälsa, är avståndet mellan hem och lekplats. Avståndet till lekplatsen avgör om barnen tar sig dit själva eller är beroende av sina föräldrar att köra dem i bil samt hur lång lektid de får. Kristianstad kommun

nämner att de prioriterar att rusta upp de lekplatser som är i sämst skick, alltså utifrån vilket resultat de fick på besiktningen och inte utifrån dess geografiska läge.

Hur väl möter lekmiljöernas tillgänglighetsanpassningar kraven hos personer med funktionsnedsättningar? Litteraturstudien visade att det är få kommuner i Sverige som har helt tillgängliga lekplatser. En avhandling visade att endast två av 2 266 lekplatser i de 41 kommuner som ingick i Prellwitz (2001) studie hade tillgängliga lekplatser och Harvard (2006) skriver att en enkätundersökning från år 2001 visade att bara 50 av 2000 lekplatser i Norrland har det. Man kan konstatera att lekmiljöerna idag kräver ytterligare Anpassningar för att vara tillfredställande för personer med funktionsnedsättningar. Intervjusvaren svarar inte direkt på om lekmiljöernas tillgänglighetsanpassningar möter kraven hos personer med funktionsnedsättningar men de svarar på vad som är de största problemen med lekplatser ur ett tillgänglighetsperspektiv. Underlaget är det största problemet sa Camilla och eftersom detta är ett problem som är lätt att åtgärda kan man gissa sig till att lekplatserna i landet inte är särskilt anpassade. Att Camillas yrke finns är i sig en bekräftelse på att det finns mer jobb att göra.

En intressant aspekt är att både Lunds kommun och tillgänglighetskonsulten nämner lekplatsen Snäckan i Lund som ett bra exempel. Bilden skiljer sig alltså inte åt mellan kommunerna och konsulterna eller de som har funktionsnedsättningar om hur en tillgänglig lekplats är utformad. Däremot kan det konstateras att det behövs fler lekplatser som är tillgängliga och att dessa ligger mer geografiskt spridda inom kommunerna. För att detta ska bli möjligt måste ekonomin för det inom kommunerna finnas.

Metoddiskussion

Vi stötte på problem under olika delar av arbetets gång. Det var problem med att hitta personer som ville bli intervjuade, som samtidigt var relevanta för arbetets innehåll. Planen var från början att intervjua personer från Malmö Stad, Lund kommun och Helsingborg Stad. Helsingborg Stad meddelade dock att de inte hade möjlighet att ge en intervju inom tidsramen för arbetet. Istället kontaktades medverkande personer från Kristianstad kommun. Valet av metoden grundades i arbetets begränsade tidsram och för att en intervju ska ge ett bredare perspektiv samt möjligheten att jämföra svar från till synes lika kommuner med varandra. Läsaren bör dock förstå att det i detta fallet är individerna som jobbar för kommunerna som uttryckt sina åsikter och beskrivit deras arbetssätt.

Tanken med intervjuerna var att Patel och Davidsons (2003) tillvägagångssätt skulle användas. Alltså sändes ett inledande mail med information kring vilka intervjuerna, det vill säga vi var, och syftet med intervjun. Efter detta mail var tanken att ett telefonsamtal skulle ringas som klargjorde den svarandes roll i intervjun, att den svarande har möjlighet att vara anonym och att intervjun spelas in (Holme & Solvang 1997). I detta samtal skulle tid och plats för intervjun bestämmas och frågorna som skulle ställas på intervjun mailas till den svarande för att denne ska kunna ge så bra svar som möjligt. På mötet för intervjun skulle de som utför intervjun presentera sig och hur förklara hur intervjun går till. Alla svarande meddelade efter det inledande mailet att de inte kunde boka in ett samtal eller en faktisk intervju utan att de föredrog att svara via mail på grund av tidsbrist. Därefter skickades ett mail med information om anonymitet, hur materialet förvarades och med frågorna som ställdes. De svarande fick ingen begränsad tid för att svara på frågorna utan de fick svara i sin egen takt. Eftersom frågorna ställdes skriftligt hände det att de svarande inte förstod frågorna eller att intervjuerna inte förstod svaren. Då blev ett förtydligande över mejl nödvändigt.

Ytterligare en komplikation var att eftersom frågorna som ställdes handlar om både nybyggnation av lekplatser samt upprustning av gamla kunde personen som frågorna skickades till ibland inte svara på båda typen av frågor. I Lunds kommun till exempel ligger nybyggnation och upprustning av gamla lekplatser på olika avdelningar, vilket innebar extra arbete med att söka upp ytterligare intervjupersoner för att få svar på alla frågor. Vid sammanfattning av svaren från de olika kommunerna blev det tydligt att frågorna kunde varit mer begränsande när det gäller längden på svaret, en del intervjuade gav långa utvecklade svar och andra gav korta koncisa svar. Överlag var personerna som intervjuades försiktiga med att uttala sig och hur de uttryckte sig, detta kan bero på att personerna är rädda för att misstolkas.

Arbetets avgränsningar påverkar säkerheten på resultatet. Om till exempel fler kommuner hade intervjuats eller besvarat våra frågor hade en tydligare bild över hur kommuner arbetar med tillgänglighetsanpassning på lekplatser visats och det hade dessutom styrkt resultatet. Om kommuner från olika delar av landet hade intervjuats är det möjligt att resultatet kunde sett annorlunda ut då man kan arbeta med tillgänglighet på olika sätt på grund av till exempel eventuella klimatskillnader med tanke på exempelvis snöröjning. Om intervjun hade inkluderat kommuner av mindre storlek är det rimligt att tänka att de inte hade svarat som de större kommunerna då de eventuellt har mindre ekonomiska möjligheter.

När det gällde litteraturstudien fann vi att det har gjorts mycket och intressant forskning på ämnet barn och lek. Det var lätt att hitta vetenskapliga källor om både barn och lek samt lek och hälsa. Valet av att genomföra en litteraturstudie grundades i arbetets begränsade tidsram. Metoden var passande för att ge en bakgrund till de frågor som behandlas i intervjudelen av arbetet, läsaren bör dock vara medveten om att studien inte presenterar nya fakta samt att ingen forskning bedrivits av författarna. Arbetet är istället en sammanfattning av forskning samt de lagar och föreskrifter som finns idag. En stor del av den forskningen som finns på ämnet är internationell, därför bör en viss reservation om internationell informations betydelse för den svenska befolkningen tas i beaktande.

Det har under arbetets gång blivit tydligt att det finns väldigt lite underlag kring vilka problem barn med nedsatt hörsel upplever på lekplatser och hur man kan avhjälpa dessa. Detta resulterade i att det inte heller tas upp i den utsträckning som hade varit önskvärt i litteraturstudien. Det har varit svårt att säga om bristen på litteratur kring ämnet beror på att barn med nedsatt hörsel inte upplever problem eller om det är så att samhället inte uppfattar problemen lika tydligt som hos de barn med andra funktionsnedsättningar, varför detta arbete förmodligen inte ger en rättvis bild över denna del av ämnet.

Slutsats

Syftet med detta arbete var att undersöka huruvida lekplatser idag är tillgängliga för barn och vuxna med olika typer av funktionsnedsättningar, samt vad man bör beakta respektive vad som inte bör finnas med i utformningen av dagens lekplatser. Slutsatsen kan dras att alla lekplatser inte är tillgängliga men att det däremot finns de lekplatser som är mer tillgänglighetsanpassade än andra. En jämn markbeläggningen, ledstänger, visuell information och bra belysning är det viktigaste faktorerna för att inkludera så många som möjligt och är alltså det som bör finnas med i utformningen. Bristen på litteratur kring vuxna med funktionsnedsättningar på lekplatsen tyder på att denna grupp av människor förbises. För att undvika exkludering på lekplatsen är det viktigaste att lekredskapen inte placeras i en otillgänglig markbeläggning. Ytterligare en slutsats som kan dras är att de anställda vid kommunerna som ingick i intervjuerna har skilda rutiner kring projektering av lekplatser. Detta kan vara både positivt och negativt eftersom oklara rutiner kan betyda ett sämre resultat men också ge rum för kreativitet. Dessutom kan strikta rutiner vara begränsande vid omprojektering av en redan befintlig lekplats där gestaltaren måste jobba utifrån vad som redan finns. Det framgår tydligt att bilden av en tillgänglig lekplats inte skiljer sig åt mellan de anställda vid kommunerna och tillgänglighetskonsulten, ändå finns det inte många helt tillgängliga lekplatser.

Det hade varit intressant att undersöka vidare hur personer som har relevant erfarenhet av olika funktionshinder upplever problematiken kring tillgängligheten på lekplatser. Om tiden hade räckt till hade vi intervjuat barn eller vuxna med funktionsnedsättningar alternativt deras anhöriga för att stryka vår slutsats om att fler lekplatser behöver bli mer tillgängliga och förtydliga vilka problemen som idag upplevs som de största och mest frekventa. I framtiden hoppas vi att mer relevant litteratur kring hur barn med nedsatt hörsel upplever lekplatser och hur problematiken ser ut då detta inte framgår i vårt arbete i den utsträckning som önskas.

Tillgänglighetsfrågan på lekplatser måste belysas metodiskt och lyckade gestaltningar bör delas med andra för att bidra till fler lyckade lekplatser. Regleringar eller krav på hänvisningar i översiktsplanen om hur lekmiljön ska utformas för att vara tillgänglig för och hos kommuner tror vi kan vara till hjälp för att samhället ska bli mer jämställt.

Källförteckning

1177 Vårdguiden (2013). Funktionsnedsättning. Tillgänglig: <https://www.1177.se/barn--gravid/vard-och-stod-for-barn/funktionsnedsattning-hos-barn/funktionsnedsattning/> [2019-04-01]

Barnombudsmannen (2002). Många syns inte men finns ändå. Stockholm: BO 2002.

BFS 2004:15 ALM 1. (2004). *Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader*. [Elektronisk] Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: <https://rinfo.boverket.se/ALM%5CPDF%5CBFS2004-15ALM1.pdf> [2019-04-10]

BFS 2011:5. (2011) *Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader*. [Elektronisk] Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: <https://rinfo.boverket.se/ALM/PDF/BFS2011-5-ALM2.pdf> [2019-04-01]

Boverket (2005). *Enklare utan hinder*. Karlskrona: Boverket.

Burbridge. M. (1969). *High-Density-Housing a Social Perspective*. Ministry of Housing and Local Government, London.

Boverket (2018). *Regler för lekplatser och lekredskap*. Tillgänglig: <https://docs.google.com/document/d/1My4ukCs-H0HdLZO1ET53p6ox-R32nCbfM67arg0WXYg/edit#> [2019-05-16]

Brown M & Gordon WA (1987). Impact of impairment on activity patterns of children. *Archives Physical Medicine and rehabilitation*, vol. 68, s. 828-832.

Tillgänglig: https://www.researchgate.net/publication/20192819_Impact_of_impairment_on_activity_patterns_of_youth [2019-04-10]

Brussoni, M., Gibbons, R., Gray, C., Ishikawa, T., Sandseter, E.B., Bienenstock, A., Chabot, G., Fuselli, P., Herrington, S., Janssen, I., Pickett, W., Power, M., Stanger, N., Sampson, M. and Tremblay M. (2015). What is the Relationship between Risky Outdoor Play and Health in Children? A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 12, s. 6423-6454. doi: 10.3390/ijerph120606423.

Colin Boreham & Chris Riddoch (2001) The physical activity, fitness and health of children, *Journal of Sports Sciences*, vol 19:12, s. 915-929.
DOI:10.1080/026404101317108426

Epstein, L.H., Valoski, A.M., Vara, L.S., McCurley, J., Wisniewski, L., Kalarchian, M.A., Kelin, K.R. and Shrager, L.R. (1995). Effects of decreasing sedentary behaviour and increasing activity on weight change in obese children. *Health Psychology*, vol. 14, s. 109–115.

Eriksson, J. (2008) *En bra plats för lek- kreativ och tillgänglig lekplats i Hedemora*. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för stad och land/Landskapsarkitektprogrammet.

Falk, A., Grönberg, A., Johansson, S. (2000) *Lekplats för alla: Program för handikappanpassning av lekplatser i Stockholm Stad*. Stockholm: Gatu- och fastighetskontoret.

FAS- föreningen. (u.å.) *Kognitiv förmåga och intelligens*. Tillgänglig: <https://www.fasportalen.se/St%C3%B6d-R%C3%A5d/Skola-och-f%C3%B6rskola/Kognitiv-f%C3%B6rm%C3%A5ga-och-intelligens> [2019-04-02]

Faskunger J. (2007). *Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet*. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget "Byggd miljö och fysisk aktivitet". Östersund: Statens folkhälsoinstitut (R 2007:3). Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bd4c8de3a04b4d20ac7e0f0385193663/bygga-miljons-paverkan-fysisk-aktivitet.pdf> [2019-04-02]

Faskunger J. (2008) *Barns miljöer för fysisk aktivitet – samhällsplanering för ökad fysisk aktivitet och rörelsefrihet hos barn och unga*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut (R 2008:33). Tillgänglig: http://www.norskfriluftsliv.no/wp-content/uploads/2016/03/R200833_barns_miljoer_for_fysisk_aktivitet_webb1.pdf [2019-04-02]

Folkhälsomyndigheten (2014). *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/14*. Folkhälsomyndigheten (2013/2014). Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/fbcb76d2cae4fc0981e35dddf246cf0/skolbarns-halsovanor-sverige-2013-14.pdf> [2019-04-09]

Grahn, P. (1991). *Om parkers betydelse : parkers möjligheter att underlätta och berika föreningsverksamhet och arbete på daghem, skolor, servicehus och sjukhus*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet, MOVIMUM-sekretariatet i samarbete med institutionen för landskapsplanering, [1991]. STAD och LAND nr 93/1991.

Grindberg, T. & Jagtøien, L.G. (2000). *Barn i rörelse fysisk aktivitet och lekförskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Hagströmer, M., Nyberg, G., Lundvall, S., Sundblad, B., Åström, P., Lunde, C. & Karlsson, M. (2017). *De aktiva och De inaktiva. Om ungas rörelse i skola och på fritid*. Centrum för idrottsforskning (2017:2). Tillgänglig: https://plus.rjl.se/info_files/infosida32795/de_aktiva_och_de_inaktiva_om_ungas_rorelse_i_skolan_och_pa_fritiden_centrum_for_idrottsforskning.pdf#page=29 [2019-04-09]

Harvard, I. (2006). *Mer åt fler på lekplatsen: Bra lekplats för barn med funktionshinder blir bättre lekplats för alla*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting

Helmrich, S.P., Ragland, D.R., Leung, R.W. and Papenbarger, R.S. (1991). Physical activity and reduced occurrence of non-insulin dependent diabetes mellitus. *New England Journal of Medicine*, vol. 325, s. 147-152. DOI:10.1056/NEJM199107183250302

Holme, I.M., Solvang, B.K. (1997) *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Jansson, M. (2008) *Kommunala lekplatser i tider av förändring: En undersökning av utbud och förvaltning av lekplatser i 23 svenska kommuner*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. (Landskap, trädgård, jordbruk, Rapportserie 2008:9) Tillgänglig: https://pub.epsilon.slu.se/3471/1/marit_jansson_090108.pdf [2019-04-10]

Jansson, M., Butch, E., Bodelius, S. (2016) Fri lek och fasta normer - om lekplatsernas reglering I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å (red), *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, ss. 72-93 .

Klüft, C. (2019). "Barn och unga rör sig för litet och äter för onyttigt". Dagens Nyheter, 3 april. Tillgänglig: <https://www.dn.se/debatt/barn-och-unga-ror-sig-for-litet-och-ater-for-onyttigt/> [2019-04-09]

Kommittén för barns utemiljö (1970). *Barns utemiljö*. Stockholm: Statens offentliga utredningar (SOU 1970:1)

Lenninger, A. (2008). *Barns plats i staden*. Alnarp: Movium - centrum för stadens utemiljö. STAD och LAND nr 174.

Matthiessen, J., Andersen, L.F., Barbieri, H.E., Borodulin, K., Knudsen, V.K., Kørup, K., Thorgeirsdottir, H., Trolle, E. and Fagt, S. (2016). *The Nordic Monitoring System 2011–2014. Status and development of diet, physical activity, smoking, alcohol and overweight*. Nordic Council of Ministers 2017 (TemaNord 2016:561). Tillgänglig: <http://dx.doi.org/10.6027/TN2016-561> [2019-04-09]

Myndigheten för delaktighet (2019). *Barn och unga med funktionsnedsättning*. Tillgänglig: <http://www.mfd.se/delaktighet/funktionshinderspolitiken/barn-och-unga-med-funktionsnedsattning/> [2019-04-01]

Månsson, K. (2002) *Bygg för alla: ett studiematerial om tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö*. 2. rev. uppl. Stockholm: Svensk byggtjänst.

Nilsson, N. (2003). *Höga hus och små barn*. Stockholm: Författares Bokmaskin.

Nolin, C. (2016) Hundra år av lekplatshistoria 1850-1950 I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å (red), *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, ss. 34-55.

Norén-Björn, E. (2016) Barn väljer med sina fötter - Observera och testa leken I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å (red), *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, ss. 14-33.

Nyberg, G., Norman, A., Sundblom, E., Zeebari, Z., Elinder, L.S. (2016) Effectiveness of a universal parental support programme to promote health behaviours and prevent overweight and obesity in 6-year-old children in disadvantaged areas, the Healthy School Start Study II, a cluster-randomised controlled trial. *International Journal of Behavioural Nutrition and Physical Activity*, vol. 13 (4). DOI:10.1186/s12966-016-0327-4

Patel, R. & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder : att planera, genomföra och rapportera en undersökning* . 3. [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Powell, K.E., Thompson, P.D., Caspersen, C.J. and Kendrick, K.S. (1987). Physical activity and the incidence of coronary heart disease. *Annual Review of Public Health*, vol. 8, s. 281-287. DOI: [10.1146/annurev.pu.08.050187.001345](https://doi.org/10.1146/annurev.pu.08.050187.001345)

Prellwitz, M. (2001) *Olika miljöers tillgänglighet för barn med rörelsehinder - hemmet, skolan, lekplatser*. Lic.-avh. (2001:18). Luleå: Luleå tekniska universitet. Tillgänglig: <http://tu.diva-portal.org/smash/get/diva2:991348/FULLTEXT01.pdf> [2019-04-10]

Prellwitz, M. (2016) Utmaningen är en lekplats för alla I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å (red), *Plats för lek: Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk byggtjänst, ss. 114-127.

Reilly J.J., Dorosty A.R och Emmett P.M (1999). Prevalence of overweight and obesity in British children: cohort study. *British Medical Journal*, vol. 319, s. 1039. Tillgänglig: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC32263/?report=reader> [2019-04-02]

Riksförbundet för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning (2017). *Funktionsnedsättning eller funktionshinder*. Tillgänglig: <http://www.fub.se/utvecklingsstornig/vilket-ord-anvands/funktionsnedsattning-eller-funktionshinder> [2019-04-01]

Ripat, J. & Becker, P. (2012). *Playground Usability: What do Playground Users Say?*. Occupational Therapy International, 19, 144-153. doi: 10.1002/oti.1331

Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (u.å). *Historia*. Tillgänglig: <https://rbu.se/organisation/historia/> [2019-05-06]

SFS 2004:451 *Produktsäkerhetslagen*. Stockholm: Finansdepartementet. Tillgänglig: <http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2004:451> [2019-05-19]

SFS 2008:567 *Diskrimineringslagen*. Stockholm: Kulturdepartementet. Tillgänglig: <http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2008:567> [2019-04-08]

SFS 2018:1732. *Plan- och bygglagen*. Stockholm: Näringsdepartementet. Tillgänglig: <http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2010:900> [2019-04-08]

Siré, E. (2001) *Varsam tillgänglighet: vid ändring av byggade och byggd miljö*. Stockholm: Svensk Byggtjänst

Socialdepartementet (1997). *Barnens bästa i främsta rummet*. Stockholm: Statens offentliga utredningar (SOU 1997:116).

Stephens, T. (1988). Physical activity and mental health in the United States and Canada: evidence from four population surveys. *Preventive Medicine*, vol. 17, s. 35-47. doi:10.1016/0091-7435(88)90070-9

Svensson, E. (2015) *Bygg ikapp: för ökad tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning*. 6. uppl. Stockholm: Svensk byggtjänst.

Utrikesdepartementet (1990). *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet. (Sveriges överenskommelser med främmande makter) SÖ 1990:20
Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49b764/contentassets/8caaeabf49834f16aa52df2108837b2d/fns-konvention-om-barnets-rattigheter-so-199020> [2019-04-08]

Utrikesdepartementet (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Stockholm: Utrikesdepartementet. (Statens internationella överenskommelser) SÖ 2008: 26.
Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/4ae1cb/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf> [2019-04-08]

Wannamethee, G. and Shaper, A.G. (1992). Physical activity and stroke in British middle-aged men. *British Medical Journal*, vol. 304, s. 597-601. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.304.6827.597>

World Health Organization & Världsbanken. (2011) *World report on disability*. ISBN 978 92 4 156418 2 Tillgänglig: https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf?ua=1

World Health Organization (2019). *Physical inactivity a leading cause of disease and disability, warns WHO*. Tillgänglig: <https://www.who.int/mediacentre/news/releases/release23/en/> [2019-04-01]

Bildförteckning

Bild 1.

[Nguyen Tien](#), H. (2016) *Utan titel* [fotografi].

<https://pixabay.com/sv/photos/m%C3%A4nniskor-barn-glad-barn-som-leker-1560569/> [2019-05-20] Tillgänglig: Pixabay.com

Bild 8.

Kelley, D. (2018) *brown and black bench on garden* [Fotografi].

<https://unsplash.com/photos/2YtdyCXjOuU> [2019-05-20] Tillgänglig: Unsplash.com

Övriga bilder tagna av författarna.